

<i>Tekijä</i> Viivi Rintanen		<i>Työn julkaisuvuosi</i> 2012
<i>Laitos</i> Taiteen laitos	<i>Koulutusohjelma</i> Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma	
<i>Työn nimi</i> Ei-heterot Ville Rannan kynästä – millaisen kuvan pilapiirroksiset rakentavat ei-normatiivisista seksuaalisuuksista		
<i>Opinnäytteen tyyppi</i> Taiteen kandidaatin opinnäyte	<i>Kieli</i> suomi	<i>Sivumäärä</i> 28
<i>Tiivistelmä</i> <p>Tämä tutkielma käsittelee tapoja, joilla heteronormista eroavia seksuaalisuuksia esitetään eli representoidaan kuvissa. Tutkimustehtävänä oli selvittää, miten piirtäjä Ville Ranta kuvaa ei-heteroita evankelisluterilaisen <i>Kirkko ja kaupunki</i>-lehden pilapiirroksissa. Viiden piirroksen aineisto poimittiin lehdessä vuonna 2010 ilmestyneistä pilakuvista. Tutkielma kuuluu visuaalisen kulttuurin tutkimukseen ja queer-teoretisointiin.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä oli piirrosten lähilukeminen, joka tehtiin kuva-analyysin. Analyysit tehtiin kahdesta näkökulmasta: kulttuurin valtavirtaa mukailevasta heteronormatiivisesta sekä heterokeskeisyyden kyseenalaistavasta queerista näkökulmasta. Analyysit pohtivat, millä visuaalisilla keinoilla ja sanavalinnoilla ei-heterot esitettiin piirroksissa. Edellisten perusteella pääteltiin, millaisia representaatioita piirroksiset rakentavat. Piirrosten kristillinen julkaisuyhteys vaikutti analyysiin, koska piirroksiset käsittelevät evankelisluterilaisen kirkon suhdetta ei-heteroihin.</p> <p>Johtopäätökset esittävät, että piirroksiset representoivat ei-heteroita monin tavoin. Heteronormatiivisesti analysoituina ei-heterot kuvattiin toiminnan kohteina ja uhreina. Ei-heteroiden ruumiillisuus kuvattiin kontrolloimattomana tai mitätöitynä. Queerista näkökulmasta ei-heterot representoitiin toimijoina, jotka tulevaisuudessa saavuttavat kirkkoinstituution. Tavallisesti ei-heteroihin liitetty hallitsematon ruumiillisuus ja syntisyys kääntyivät queerissa näkökulmassa heteroiden ominaisuuksiksi.</p> <p>Tulokset johtavat päätelmään, että piirrosjoukon voi analysoida lähes vastakkaisista näkökulmista yhtä perustellusti, koska kulttuurissamme on sekä heteronormatiivisia että queereja aineksia. Lopuksi tutkielma ehdottaa, että tarvitaan queeria asennetta, joka tarkoituksellisesti näkee ja analysoi kuvat poiketen heterokeskeisyydestä. Kyseenalaiseksi jää, oliko viiden kuvan aineisto liian suppea tai vääryyteen valikoitunut johtopäätösten tekoon.</p>		
<i>Avainsanat</i> pilapiirros, visuaalinen kulttuuri, representaatio, heteronormatiivisuus, queer, ei-hetero, seksuaalisuus, evankelisluterilainen, kirkko, sukupuoliusko		

Ei-heterot Ville Rannan kynästä - millaisen kuvan pilapiirroksiset rakentavat ei-normatiivisista seksuaalisuuksista

Tekijä: Viivi Rintanen

Opponentit: Eveliina Suonto ja Maria Sannemann

Ohjaaja: Soile Niiniskorpi

Taiteen kandidaatin opinnäyte

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Taiteen laitos

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

30.4.2012

Tiivistelmä

Viivi Rintanen

2012

Taiteen laitos, kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

Taiteen kandidaatin opinnäyte

Työn nimi: *Ei-heterot Ville Rannan kynästä – millaisen kuvan pilapiirroksiset rakentavat ei-normatiivisista seksuaalisuuksista*

Kieli: suomi

Sivumäärä: 28

Tämä tutkielma käsittelee tapoja, joilla heteronormista eroavia seksuaalisuuksia esitetään eli representoidaan kuvissa. Tutkimustehtävänä oli selvittää, miten piirtäjä Ville Ranta kuvaa ei-heteroita evankelisluterilaisen *Kirkko ja kaupunki*-lehden pilapiirroksissa. Viiden piirroksen aineisto poimittiin lehdessä vuonna 2010 ilmestyneistä pilakuvista. Tutkielma kuuluu visuaalisen kulttuurin tutkimukseen ja queer-teoretisointiin.

Tutkimusmenetelmänä oli piirrosten lähilukeminen, joka tehtiin kuva-analyysin. Analyysit tehtiin kahdesta näkökulmasta: kulttuurin valtavirtaa mukailevasta heteronormatiivisesta sekä heterokeskeisyyden kyseenalaistavasta queerista näkökulmasta. Analyysit pohtivat, millä visuaalisilla keinoilla ja sanavalinnoilla ei-heterot esitettiin piirroksissa. Edellisten perusteella pääteltiin, millaisia representaatioita piirroksiset rakentavat. Piirrosten kristillinen julkaisuyhteys vaikutti analyysihin, koska piirroksiset käsitelivät evankelisluterilaisen kirkon suhdetta ei-heteroihin.

Johtopäätökset esittävät, että piirroksiset representoivat ei-heteroita monin tavoin. Heteronormatiivisesti analysoituina ei-heterot kuvattiin toiminnan kohteina ja uhreina. Ei-heteroiden ruumiillisuus kuvattiin kontrolloimattomana tai mitätöitynä. Queerista näkökulmasta ei-heterot representoitiin toimijoina, jotka tulevaisuudessa saavuttavat kirkkoinstituution. Tavallisesti ei-heteroihin liitetty hallitsematon ruumiillisuus ja syntyisyys kääntyivät queerissa näkökulmassa heteroiden ominaisuuksiksi.

Tulokset johtivat päätelmään, että piirrosjoukon voi analysoida lähes vastakkaisista näkökulmista yhtä perustellusti, koska kulttuurissamme on sekä heteronormatiivisia että queereja aineksia. Lopuksi tutkielma ehdottaa, että tarvitaan queeria asennetta, joka tarkoituksellisesti näkee ja analysoi kuvat poiketen heterokeskeisyydestä. Kyseenalaiseksi jää, oliko viiden kuvan aineisto liian suppea tai värityneesti valikoitunut johtopäätösten tekoon.

Tutkielman avainsanat: pilapiirros, visuaalinen kulttuuri, representaatio, heteronormatiivisuus, queer, ei-hetero, seksuaalisuus, evankelisluterilainen, kirkko, sukupuoliusko

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Teoreettinen tausta.....	2
2.1 Käsitteeni feminismistä.....	2
2.2 Sanoja seksuaalisuudesta	3
2.3 Sanoja sukupuolesta	3
2.4 Tutkielmani visuaalisen kulttuurin tutkimuksena.....	4
2.4.1 Representaatio	
2.5 Tutkielmani Queer-tutkimuksena	5
2.6 Tutkimuskysymykseni ja -tehtäväni.....	5
3. Menetelmä.....	6
3.1 Tutkielmani laadullisuus ja esioletukseni kuvista	6
3.2 <i>Kirkko ja kaupunki</i> - lehden kontekstointi	6
3.3 Suomen evankelisluterilainen kirkko	7
3.4 Aineistoni valintakriteerit	8
3.5 Kuvien valinnasta analyysiin	9
4. Kuva-analyysit.....	10
4.1 Ei-heterot ja kirkon politiikka.....	10
4.2 Ei-heterot ja kirkon oppi	16
5. Pohdintaosuus.....	21
5.1 Johtopäätökset ei-heteroista representaatioista	21
5.2 Tutkielmani arviointia	22
6. Lähdeluettelo.....	24
7. Kuvaliite.....	28

1. Johdanto

Ville Ranta

Kuva 1. Ville Rannan pilapiirros
(*Kirkko & kaupunki* 40/2010, 36)

Opinnäytteeni liittyy vuonna 2010 käytyyn keskusteluun seksuaalivähemmistöjen oikeuksista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Lokakuussa 2010 Yle lähetti Ajankohtaisen kakkosen Homoillan.¹ Ohjelmasta seurannut kohu henkilöityi kristillisdemokraattien puheenjohtajan Päivi Räsäseen. Räsäsen mukaan kristillinen ihmiskuva ei salli ei-heteroa elämäntapaa. Mielestäni ihmisoikeuksiin kuuluvat erottamattomasti seksuaalioikeudet, joiden joukossa oikeus heteroudesta poikkeaviin identiteetteihin, tunteisiin ja suhteisiin. Minua raivostutti, kuinka eduskuntapuolueen puheenjohtaja saattoi suhtautua ei-heteroihin loukkaavasti ja syrjivästi.

Homoillan jälkeen odotin malttamattomana *Kirkko & kaupungin*

pilapiirtäjän Ville Rannan piirrosta *Kirkko & kaupunki* – lehdessä. Kuvan 1. pilakuva teki minuun vaikutuksen räväkkyydellään ja osuvuudellaan. Rannan huomiota herättävät piirrokset palasivat mieleeni kun pohdin aihetta opinnäytteelleni. Opiskelen sarjakuvailmaisun sivuainetta ja Rannan kuvat tuntuivat yhdistävän kiinnostukseni kohteet, kanta-aottavuuden ja sarjakuvan. Feministinä koen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamat ongelmat yhtä huomionarvoiseksi epäkohdiksi. Pohdin, voisiko käsityksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolista avartaa esimerkiksi sarja- tai pilakuvan avulla. Taidekasvattajana mediakasvatus on minulle tärkeää, koska mielestäni on olennaista ymmärtää median ja kuvien valta.

Rannan piirroksissa huomioni kiinnittyi heteroseksuaalisesta normista eroaviin seksuaalisuuksiin: miten ei-heterot esitettiin kuvallisesti? Mitä se tapa, jolla seksuaalisuuden eri muotoja esitetään kuvissa, kertoo meistä kulttuurina tai yhteiskuntana? Millä tavoin kuvia ei-heteroista voitaisiin katsoa? Valitsin tutkimukseni kohteeksi ei-heteroita käsitelleet Rannan pilapiirrokset vuoden 2010 *Kirkko & kaupunki*- lehdistä.

Tutkielmani käsittelee tapoja, joilla seksuaalisuuksia esitetään, käsitetään ja rakennetaan kuvin. Tutkimustehtäväni on selvittää, *miten Ranta kuvaa ei-heteroita tai heidän asemaansa*

¹ Kemppi, Emilia (2010) *Ajankohtaisen kakkosen homoillat*. Yleisradion internetpalvelu Elävä arkisto, 19.10.2010. http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/ajankohtaisen_kakkosen_homoillat_42605.html#media=42611

pilakuviissaan. Tutkin kuva-analyysein, millaisen kuvan eli omanlaisensa todellisuuden piirrokset rakentavat ei-normatiivisista seksuaalisuuksista. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: Millä visuaalisilla keinoilla ja sanavalinnoilla ei-heterot esitetään? Millaisia ei-heteroiden *representaatiot* ovat (Hall 2002, 139–222; Seppänen 2005, 95)? Millaisia oletuksia tekisin heteronormista eroavista ihmisistä Rannan kuvien perusteella?

Liitän tutkielmani *visuaalisen kulttuurin tutkimukseen* (Seppänen 2005, 17). Tarkoitukseni on tuoda esiin representaatioiden *olemassa olevaa heijastavat* sekä *uusia merkityksiä rakentavat* ominaisuudet. Rannan piirrokset ovat minulle reitti yhteiskuntamme sisuksiin, *tapa paljastaa* ei-normatiivisia seksuaalisuuksia sortavia käsityksiä, mutta toisaalta *mahdollisuus rakentaa* sorrolle vaihtoehtoja. Koska representaatioilla valtaa, voi niiden uudelleen tulkitseminen avata merkityksiä, joita heteronormista poikkeaviin ei tavata liittää. Tutkielmaani kuuluvat *queerit*, heterouden ensisijaisuutta kummastelevat tavat katsoa kuvia (Rossi 2003, 121). Pohjaan perusoletukseni seksuaalisuuksista ja sukupuolista queer-teoreettiseen ajatteluun, jonka mukaan käsityksemme seksuaalisuuksista ovat kulttuurisesti rakentuneita (Butler 2006; Karkulehto 2006).

Menetelmänäni on lähilukeminen (Rossi 2003,14) ja tuloksina kuva-analyysejä. Luen Rannan kuvien ei-heterorepresentaatioita kahdesta näkökulmasta: valtavirran *heteronormatiivisuuden* ja *ei-norminmukaisen seksuaalisuuden näkökulmasta* (mukaillen Rossia 2003, 29).

Heteronormatiivinen näkökulma olisi yksipuolinen, koska se paljastaisi heterouden ensisijaisuuden yhteiskunnassamme esittämättä muutosehdotuksia. Mielestäni ei-normatiivinen seksuaalisuus tulee nähdä myös aktiivisen katsomisen ja sanallistamisen eli toimijuuden kautta sen sijaan, että vain todettaisiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kärsivän heteronormatiivisessa kulttuurissamme. Syrjintää tapahtuu ja se on väärin, ja juuri siksi mielestäni kuvien katsomisessa on tapahduttava muutos kohti avointa käsitystä seksuaalisuuksista ja sukupuolista.

2. Teoreettinen tausta

2.1 Käsitteeni feminismistä

Mielestäni seksuaalisuuden ja sukupuolen kategoriat ovat syntyneet historiallisesti ja kulttuurisesti.² Tutkielmani tarkoitus on osallistua feministiseen projektiin, joka kyseenalaistaa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät oletukset ja valtasuhteet. Feministinä haluan luoda vapaampaa yhteiskuntaa, jossa sukupuoli ja seksuaalisuus käsitetään monimuotoisiksi.

Tässä luvussa avaan käyttämäni käsitteet, perustelen miksi tutkielmani on visuaalisen kulttuurin tutkimusta ja queer-tutkimusta sekä määrittelen tutkimuskysymykseni ja -tehtäväni.

² Käsitteeni ovat peräisin feministifilosofi Judith Butlerilta (2006), jota käsittelem tarkemmin kohdassa *Tutkielmani Queer-tutkimuksena* sivulla 5.

2.2 Sanoja seksuaalisuudesta

Seksuaalinen suuntautuminen kertoo keneen henkilö tuntee vetovoimaa emotionaalisesti tai eroottisesti tai molemmin tavoin. Käsite *seksuaalinen suuntautuminen* pohjaa sekä omaan että vetovoiman kohteen sukupuoleen³: *heteroseksuaali* tuntee vetoa toiseen, *homoseksuaali* samaan ja *biseksuaali* sekä toiseen että itsensä kanssa samaan sukupuoleen. Kulttuurissamme hyväksytyin seksuaalisuuden muoto on *heteroseksuaalisuus* (Butler 2006; Rossi 2003; Charpentier 2001). Heteroseksuaalisuutta kuvataan haluna *vastakkaiseen sukupuoleen*, koska mieheys ja naiseus nähdään kahtena biologisena polariteettina, vastakkaisena ääripäänä. Koko seksuaalisen vetovoiman sanallistaminen ja ymmärtäminen pohjaa käsitykselle miehen ja naisen erillisyydestä.

Heteroseksuaalisuuden normiasemaan liittyy ajatus heteroiden suuremmasta määrästä suhteessa muihin seksuaalisuuksiin - ja siten normaaliudesta. Heteronormista eroaviin seksuaalisuuden muotoihin viitataan mielestäni vähättelevästi ei-heteroiden pienemmän lukumäärän kautta, *seksuaalivähemmistöinä*. Heterouden sosiaalista, pakottavaakin valtaa suhteessa muihin seksuaalisuuden muotoihin kutsutaan *heteronormatiivisuudeksi* (Rossi 2005, 120) tai Judith Butlerin tavoin *heteromatriisiksi* (Butler 2006, 251, viite 6). *Heteronormatiivisessa* kulttuurissamme heterous on oletettavaa, normaalia, luonnollista ja oikeaa. Mielestäni heteronormatiivisuus on ongelmallista, koska se pönkittää olemassa olevia valtarakenteita, joissa vain heteroseksuaalinen mies on yhteiskunnallisesti vaikutusvaltainen. Naiset, ei-heterot seksuaalisuudet ja sukupuolet jäävät toissijaisiksi ja jopa ulossuljetuiksi.

Käytän tutkielmassani useita sanoja kuvaamaan ei-heteroita ihmisiä. Puhekielessä heterosta eroavaa seksuaalisuutta kutsutaan usein *homoksi*, esimerkiksi vuoden 2010 ei-heteroja koskevia keskusteluita *homokeskusteluiksi*. *Homo* viittaa painokkaimmin miesten väliseen seksuaalisuuteen, ja siksi käytän termejä *ei-hetero* tai *ei-norminmukainen seksuaalisuus*.

2.3 Sanoja sukupuolesta

Kulttuurimme on mielestäni sekä ongelmallisen hetero- että *sukupuolinormatiivinen*. Tutkielmani käsittelee myös *ei-norminmukaista sukupuolisuuutta*, koska sekään ei tule ymmärretyksi heteronormatiivisuuden kautta.⁴ *Sukupuolinormatiivisuus*⁵ pitää sisällään oletukset siitä, millainen on normaali sukupuoli. Sen mukaan *mies* ja *nainen* ovat vastakkaiset, yksiselitteiset ja ainoat olemassa olevat sukupuolet, jotka eivät eroa ihmisen anatomisesta ja biologisesta rakenteesta.

Kaksinapaista, vain miehen ja naisen käsittävää sukupuolijärjestystä voi luonnehtia *sukupuoli-ideologiaksi*, jossa tietty keho tuo mukanaan tietyn identiteetin, ulkoisen olemuksen, itseilmaisun tavat ja roolin yhteiskunnassa. Mielestäni sukupuolen ja seksuaalisuuden eri ilmenemismuodot tulisi ymmärtää janoina, jolle ihmiset asettuvat yksilöllisesti. Valitettavasti

³ Käsitelmääritellyt Transtukupisteen nettisivujen sanastosta: <http://www.transtukupiste.fi/index.php?k=17271>

⁴ Sukupuolivähemmistöihin luetaan intersukupuoliset sekä transihmiset. Ks.viite 3.

⁵ Ks.viite 3.

sukupuoli, seksuaalisuus, maskuliinisuus ja feminiinisyys linkitetään toistuvasti kokonaisuuksiksi, joissa vain tietyt yhdistelmät ovat hyväksytyjä.

Sukupuoli-ideologian mukaan naisen ruumis johtaa *feminiiniseen* ja miehen ruumis *maskuliiniseen* identiteettiin, käyttäytymiseen ja asemaan. *Maskuliinisuus* liitetään järkeen, rehellisyyteen, toimijuuteen, aktiivisuuteen ja mielen ja ruumiin voimaan sekä hallintaan (Rossi 2003, 61). *Feminiinisyys* liitetään tunteeseen, keinotekoisuuteen, passiivisuuteen, heikkouteen, alistuvuuteen ja riippuvuuteen (Rossi 2003, 88–89). Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat historiallisesti sekä kulttuurisesti muovautuvia käsitteitä (Rossi 2003, 59). Ne ovat yhteisön sopimuksia, jotka kumpuavat ruumiillisen perustan sijaan arkipäiväisestä toistosta - kuten käsitykset miehen ja naisen sukupuolikategorioistakin (Butler 2006). Naisuus/feminiinisyys sekä mieheys/maskuliinisuus eivät ole synonyymeja, vaikka sanaparit tulevat usein kohdelluksi sellaisina.⁶

Heteronormatiivisuuteen sisältyy ihanne tietynlaisesta heteroparista, minkä vuoksi ihanteellisimpina esitetään feminiinit naiset ja maskuliiniset miehet, jotka haluavat toisiaan (Rossi 2003, 124–128). Jähmettynyt käsitys parisuhteen vastinpareiksi tarkoitetuista maskuliinista miehistä ja feminiinisistä naisista ensisijaistaa heteroseksuaalisen tavan toteuttaa seksuaalisuutta esimerkiksi kumppanin valinnassa ja perheen perustamisessa.

2.4 Tutkielmani visuaalisen kulttuurin tutkimuksena

Visuaalinen kulttuuri on näköaistiin perustuvaa, merkityksiä välittävää toimintaa ja tämän toiminnan tuotteita, kuten lehti-, taide- tai pilakuvia (Seppänen 2005, 17). Tutkielmani on *visuaalisen kulttuurin tutkimusta*, koska tutkin median kuvia visuaalisen kulttuurin tutkimukselle ominaisilla menetelmin ja käsittein. Käytän *lähilukua*, eli tarkkaa ja kriittistä katsomista (Rossi 2003, 14) ja *representaation* käsitettä.

2.4.1 Representaatio

Representaatio tarkoittaa kulttuurista kuvausta tai esitystä. *Konstruktivistisesti* ymmärrettyinä representaatio ei heijasta ympäröivää maailmaa tai tekijänsä käsitystä siitä sellaisenaan, vaan rakentaa ympäristöstään tulkinnan, ikään kuin oman todellisuutensa (Seppänen 2005, 95). Representaatiolla on valtaa näyttää kohde halutussa valossa. Kristillinen traditio ja siitä ammentava nykyinen kirkkoinstituutio ovat tulkinnassani paikkoja, jossa heteronormatiivisuutta vahvistetaan representaatioilla.⁷ Esimerkiksi naisen historiallisesti alistettu asema esitetään Raamatun Vanhan Testamentin luomismyytissä, jossa nainen on luotu miehen kylkiluusta.⁸

⁶ Feminiiniset piirteet eivät yksin vastaa kokemustani naisena olosta. Kuten muissakin, minussa on sekä feminiinisiä että maskuliinisia piirteitä. Ei ole syntymäsuoruuksien mukana saatua alkusuoruuksia, joka tekisi minusta automaattisesti feminiinisen. Naiset voivat olla maskuliinisia ja miehet feminiinisiä ja voivat tulla kuvatuiksi sellaisina esimerkiksi mainonnassa (Rossi 2003, 58 - 117). Mielestäni tärkeintä on ymmärtää, että ihmiset ovat ensisijaisesti *ihmisiä*, eivät seksuaalisuuksia ja sukupuolia, jotka tulee suorittaa joko feminiinisesti tai maskuliinisesti.

⁷ Suomen Teologisen Instituutin nettisivuilla julkaistaan luentomateriaaleja teologiseen opetus- ja tutkimustyöhön. Laitos kertoo pitäytyvänsä Raamatun ja Suomen evankelisluterilaisen kirkon tunnustuksessa. Vertailin kahta sivuilla julkaistua luentomateriaalia, jotka koskivat feminismiä ja kristinuskon suhdetta. Nettisivujen materiaali voi olla tarkoituserittäin feminististä (Haverinen, 2011) tai sitä vastustavaa. Esimerkiksi Pirjo Alajoki (2006) toteaa

Ranta rakentaa piirroksillaan rooleja, olemuksia ja merkityksiä ei-heteroille. Pohjaan Stuart Halliin (2002, 143), jonka mukaan representaatio antaa mahdollisuuden monille merkityksille, mutta sen tehtävänä on paradoksaalisesti tehdä yhdestä ensisijainen.

Minua kiinnostaa merkitysten muodostuminen sellaisten representaatioiden avulla, jotka käyttävät kuvaa ja kirjoitettua kieltä rinnakkain. Kuten *laaja käsitys visuaalisesta* (Seppänen 2005, 28) suo, Rannan piirrokset ovat yhdistelmä kuvallista ja sanallista merkityksenantoa. Rannan mielestä pilakuvan tehtävä on provosoida⁹ ja herättää ajattelemaan huumorin avulla¹⁰. Pilapiirrokselle ominaisia kuvallisia keinoja ovat esimerkiksi liioittelu, huumori ja yksinkertaistaminen. Määrittelen pilapiirroksen piirretyksi representaatioksi, joka ottaa humoristisesti kantaa ajankohtaisiin ilmiöihin.¹¹

2.5 Tutkielmani Queer-tutkimuksena

Queer-teorian mukaan sukupuoli ja seksuaalisuus ovat kulttuurisesti rakentuneita käsitteitä. (Butler 2006; Rossi 2003). Judith Butlerin (2006) mukaan sukupuoli ja seksuaalisuus ovat ruumiillista, kielellistä ja visuaalista tekemistä, *performatiivista* (2006, 235). Performatiivi syntyy arkisessa toistossa, kuten tutkielmani tapauksessa median kuvissa. Mediakuvastossa ei-heteroiden representaatioita yleisemmät heterokuvaukset tekevät heteroudesta näkyvää ja hyväksyttävää. Heteronormatiivisuuden kyseenalaistaminen ja purkaminen on yksi queer-teorioiden tehtävistä, koska queerissa ajattelussa ”heterous ei ole normaalia, se on vain yleistä” (Rossi 2003, 120).

Lähilukemiseen kuuluva kriittinen katsominen tarkoittaa tutkielmassani heteronormatiivisuutta kyseenalaistavaa ja ajoittain tarkoituksellisesti vastustavaa *toisin* tai *vastakarvaan* katsomista (Rossi 2003, 14). Butlerin *toisin toistaminen* tarkoittaa heteronormatiivisuudesta poikkeavia seksuaalisuutta tai sukupuolta ilmentäviä tekoja (Rossi 2008, 44). Pyrin kuva-analyyseissani tiedostamaan, miten ei-heteroita representaatioita yleensä katsotaan ja esittämään toisin toistavia eli vaihtoehtoisia katsomistapoja, jotta heteronormatiivisuus ei vastaisuudessa olisi ainut tapa katsoa kuvia.

2.6 Tutkimuskysymykseni ja -tehtäväni

Kysyn millä visuaalisilla ja sanallisilla keinoilla Rannan pilapiirrokset esittävät ei-normatiiviset seksuaalisuudet: Miltä ei-hetero näyttää? Mitä hän tekee ja sanoo? Millaisissa tilanteissa ei-

luentomateriaalissaan Raamatun mieheyden ja naiseuden mallien olevan tuhansia vuosia vanha ja historiallisesti niin koeteltu, että uudemmalla feministisellä teoriolla on todistustaakka. Alajoki vertailee kristinuskon ja feminismin käsityksiä mieheydestä ja naiseudesta. Lopuksi hän pääättelee feministisen kehityksen vääristäneen Jumalan luomistyön rikkautta sukupuolten erilaisuuden suhteen.

⁸ Jakeet 21–23, *Ensimmäinen Mooseksen kirja, Vanha testamentti, Raamattu* (vuoden 1992 käännös) <http://www.evl.fi/raamattu/1992/1Moos.2.html#v18>

⁹ *Ville Ranta: Pilapiirroksen tehtävä on provosoida*. YLE uutiset (yle.fi), STT, 20.12.2011.

http://yle.fi/uutiset/ohjelmat/aamu-tv/2011/12/ville_ranta_pilapiirroksen_tehtava_on_provosoida_3117590.html

¹⁰ Niemelä, Jussi (2009) Ville Ranta & profeettojen perintö. *Vapaa Ajattelija* 2/2009,8–17

¹¹ En löytänyt sopivaa suomenkielistä määritelmää pilapiirrokselle, vaan määrittelin sanan itse Oxfordin nettisanakirjan *cartoon* – määritelmä apunani. <http://oxforddictionaries.com/definition/cartoon?q=cartoon>

heterot tulevat representoiduiksi? Visuaalisten ja sanallisten valintojen perusteella päättelen, millaisen *representaation* Ranta rakentaa ei-normatiivisista seksuaalisuuksista. Millaisen todellisuuden kuvat rakentavat ei-heteroista ja heidän asemastaan?

Tutkimustehtäväni on selvittää, miten Ville Ranta kuvaa ei-heteroita tai heidän asemaansa pilakuvissaan kahdesta näkökulmasta: heteronormatiivisesta ja queerista. Mukailen Rossin (2003, 29) tapaa katsoa mainoskuvastoa. Heteronormatiivisessa näkökulmassa katson kuvia osana kulttuurimme valtavirtaa, jossa sukupuoliöro ja heteroseksuaalisuus sekä kristillisen kontekstin vuoksi heteroseksuaalinen avioliitto ovat ensisijaisia verrattuina muihin seksuaalisuuden toteuttamisen muotoihin. Toisaalta katson kuvia queeristi, tehden kulttuurisesti oletetun tai ”ensisijaistetun tulkinnan kanssa ristiriitaisia, mutta silti mielekkäitä tulkintoja” (Rossi 2003, 29). Kyseenalaistan siis heteroseksuaalisuuden ja sukupuoliöron ensisijaisuuden normaalina tai ihanteellisimpana vaihtoehtona. Kristillisen kontekstin vuoksi olen kiinnostunut siitä, mitä kuvat sanovat ei-heteroista suhteessa Suomen evankelisluterilaisen kirkon politiikkaan ja oppiin.

3. Menetelmä

3.1 Tutkielmani laadullisuus ja esioletukseni kuvista

Tutkimusmenetelmäni ovat laadullisia¹². Valitsin valmiin aineiston, jonka katson edustavan tutkiamaani asiaa osuvimmin¹³. En voi sulkea kokemuksiani ja persoonallisia tulkintojani tutkielmani ulkopuolelle. Pyrin tiedostamaan ennako-oletukseni Rannan piirroksista: muistan ihailleeni Rantaa kantaottavana piirtäjänä. Aluksi minun oli vaikea katsoa Rannan kuvia muulla tavalla kuin ihailien, mutta tunne karisi tutkimuksen syvetessä. Tuntui, että representaatioiden luomiin todellisuuksiin keskittyminen etäännytti minua kuvien tekijän tarkoitusperistä.

Tutkielmani perustuu tunnettuihin teorioihin, mutta myös omiin kokemuksiini ja tietoihini taidekasvatuksesta. Taidekasvatuksen opiskelijana teen itse kuvia ja käyn sarjakuvailmaisun sivuainetta. Kuvantekijänä ymmärrän kuvalliset (vaikuttamisen) keinot. Etenkin sarjakuvanteosta on hyötyä Rannan pilapiirroksia analysoitaessa, koska kuvan ja tekstin yhteispeli on tuttua. Kaiken kaikkiaan koen tietoni taidekasvatuksen ja sarjakuvanteon piiristä auttaneen tutkielmassani.

3.2 *Kirkko ja kaupunki*- lehden kontekstointi

Kontekstoin seuraavassa aineistokuvieni julkaisupaikan pohjaten Norman Faircloughin (2002) analyysiin mediatuotannosta. *Kirkko ja kaupunki*, eli lyhyemmin *K&k*, on Helsingin seurakuntayhtymän julkaisema lehti, jota kustansi Kustannus-Oy Kotimaa (2012 alkaen Suomen Lehtiyhtymä Oy). Lehti ilmestyy Helsingin seurakunnan evankelisluterilaisen kirkon

¹² Tämän luvun tietous laadullisesta tutkimuksesta on peräisin KvaliMOTV- nettiaineistosta. Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>

¹³ Ks. *Aineistoni valintakriteerit* sivulla 8.

jäsentalouksiin viikoittain ja on painokseltaan Suomen suurin seurakuntalehti (200 000).¹⁴ Lehti ilmestyy talouksiin, joissa asuu edes yksi evankelisluterilaisen kirkon jäsen. Kirkkoon kuulumattomana luin lehteä siksi, että asuinkumppanini kuului kirkkoon. Näköisnumerot ovat netissä kaikkien saatavilla.

K&k:n mielipidesivulla julkaistaan lukijoiden kirjoituksia. Mielipidesivu edustaa lehteä kuten mikä tahansa muu *K&k*:ssa julkaistava materiaali, koska lehti valikoi julkaisemansa mielipiteet. Rannan piirrookset ilmestyvät lehden mielipidesivulla, jossa hänellä on mielestäni kaksi roolia. Ensimmäiseksi Ranta on piirroksellaan yksi keskustelija muiden joukossa. Toisaalta piirrookset ovat kuitenkin arvovaltaisempia kuin mielipiteet: Rannan piirrookset ovat lehden toimituksen suorasanaisesti tukemia (*K&k* 24/2010,16)¹⁵ ja visuaalisuudessaan vangitsevia ja mielipideteksteistä erottuvia.

Lehden toimittaminen noudattaa monimutkaisia rutiineja ja on kerroksellisuudessaan vaikeasti alkuperäisille lähteille jäljitettävä prosessi (Fairclough 2002, 69). Ranta on tulkinassani *ensisijaisesti* osa lehden tuotantoa ja toimitusta, jolla on pitkälti yhtenäinen, positiivinen kanta ei-heteroihin kirkossa. Ranta on työsuhteessa lehteen ja oletettavasti piirtää lehdelle joka viikko kuvan. Hän ei lähetä kuvaansa toimitukseen ilmaiseksi vain ottaakseen kantaa, vaan hänet on palkattu tehtäväänsä. Kuuliaisen työntekijän tavoin Ranta on linjassa toimituksen ei-heteroja koskevan kirjoittelun kanssa. *K&k* on osa Helsingin seurakunnan ja siten Suomen evankelisluterilaisen kirkon viestintää.

3.3 Suomen evankelisluterilainen kirkko

Käsittelen tutkielmassani Suomen evankelisluterilaista kirkkoa, johon viitataan usein vain sanalla *kirkko*. *Suomen evankelisluterilainen kirkko* on Suomen suurin uskonnollinen yhteisö, johon kuului vuoden 2010 lopussa 78,2 prosenttia väestöstä.¹⁶ Evankelisluterilainen kirkko kuuluu kristinuskon protestanttiseen ja luterilaiseen haaraan. Sen usko pohjaa Jeesuksen elämäntyön merkityksellisyydelle.¹⁷

Tulkinassani kirkon virallinen kanta ei-heterouteen on torjuva.¹⁸ Vuoden 2010 keskustelua kirkon kannasta ei-heterouteen kuvailisin liberaalin hyväksymisen ja konservatiivisen

¹⁴ *Kirkko ja kaupunki*- lehden mediakortti, linkki löytyy sivun alalaidasta.

<http://www.kirkkojakaupunki.fi/palaute/mediakortti>

¹⁵ Lehden lisäksi muut kirkolliset tahot ovat osoittaneet Rannalle tukea. Vuonna 2009 Kirkon tiedotuskeskus ehdotti Rantaa Kirkon tiedonvälityspalkinnon saajaksi. Kirkkohallitus ei huhujen mukaan halunnut antaa palkintoa nimenomaan Rannalle. Ranta onkin kuvaillut itseään kirkon liberaalien lemmikiksi, jonka käsittelytavat eivät sovellu kaikille. Ks. *Kotimaa: Kirkkohallitus ei suostunut palkitsemaan Ville Rantaa*. Helsingin Sanomien nettisivut (hs.fi), STT, 23.12.2009. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kotimaa+Kirkkohallitus+ei+suostunut+palkitsemaan+Ville+Rantaa/1135251677630>

¹⁶ Suomen evankelisluterilaisen kirkon keskushallinnon tilasto kirkon jäsenmäärästä (vuosi 2011 ja 2010). <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3D45B8>

¹⁷ *Suomen evankelisluterilainen kirkko*. Kirkon tutkimuskeskuksen ja USVA Ry:n toteuttama tietokanta Suomen uskonnoista, <http://www.uskonnot.fi/uskonnot/view.php?religionId=39>

¹⁸ *Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010-asiakirjassa* esitetään argumentteja ei-heterouden puolesta ja vastaan, mutta selvityksen sävy on tulkinassani voittopuolisesti (ja lopputuloksessa) ei-heteroiden vastainen. Johtopäätöksissä avioliittoon rajattu seksuaalisuus määritellään naisen ja miehen väliseksi ja perheen perustamiseen tähtääväksi.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/PARISUHDE.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/PARISUHDE.pdf)

tuomitsemisen kamppailuksi. Laajasta jäsenjoukosta johtuen kirkossa on monenlaisia, vastakkaisiakin mielipiteitä.

Vuonna 2010 minun oli vaikea ymmärtää, miksi ei-heterot eivät voisi saada kirkkohäitä tai adoptoida lapsia. Feministinä puollan ei-heteroiden varauksetonta hyväksymistä yhteiskunnassa ja kirkossa. Aloin ymmärtää kirkon perusteluita luettuani Sari Charpentierin (2001) tutkimuksen saman sukupuolen liittoja koskevan mielipidekirjoittelun diskursseista. Charpentier tutkii, miten kussakin diskurssissa (*kristillinen, psykologinen, luonto- ja rakkausdiskurssi*) vastustetaan ja puolletaan liittoja. Charpentierin mukaan käsityksemme seksuaalisuudesta kumpuavat kristinuskoon liittyvästä uskomusjärjestelmästä, *sukupuoliuskosta*. Mielestäni sukupuoliusko on osuva käsite kuvaamaan kirkon heterokeskeisyyttä, johon aineistoni liittyy. Avaan ja käytän Charpentierin käsitteitä kuva-analyyseissani.

3.4 Aineistoni valintakriteerit

Luin vuoden 2010 lehdet ja taustoitin kaikki 48 pilapiirrosta. Totesin ”homokeskustelun” pyörineen vuoden aikana eri aihepiirien ympärillä.¹⁹ Tulkitsin, mitkä piirrokset representoivat ei-heteroja seuraavin perustein: *Kuvissa näkyy tai mainitaan ei-hetero(t)* tai olen vakuuttunut kuvan kuuluvan *ensisijaisesti ei-heteroita koskevaan keskusteluun*.

Ei-heteroiden liittyminen piirrokseen ei ole yksiselitteistä: kuten muukin yhteiskunnallinen ajatustenvaihto, ei-heteroista käyty keskustelu ei pysynyt tarkkarajaisena, vaan vaihteli painotuksiltaan. Ei-heteroita koskevat aiheet sekoittuivat keskusteluihin perheestä ja avioliitosta yleensä, Raamatun oikeasta lukutavasta ja kirkosta eroamisista. Rajatakseni aineistoani kandintyöhön sopivaksi minun piti päätellä, mitkä piirrokset ilmensivät tai koskivat *ensisijaisesti tai osuvimmin* homokeskustelua.

Ranta piirtää kuvansa ajankohtaisista aiheista. Piirroksia julkaiseva lehti ja muun median uutisointi vuodelta 2010 auttoi aiheeltaan epäselvien piirrosten kontekstoinnissa. Vuoden aikana lehdessä julkaistiin 11 pilapiirrosta, jotka liitin ensisijaisesti homokeskusteluihin. Esimerkiksi kuvan 2 piirros julkaistiin Homoillan jälkeen, kun valtava määrä ihmisiä reagoi kuhuun eroamalla kirkosta. Koska representaatio asettaa kuvan merkityksistä yhden ensisijaiseksi (Hall 2002, 143) minun piti erottaa 11 kuvasta ne, jotka olisivat painokkaimpia toisissa keskusteluissa. Esimerkiksi kuvan 2 piirros representoi ennemmin sitä, kuinka heppoisin perustein kirkosta erotaan, jos koiranpissi housunlahkeella riittää eropäätökseen.

Käytin aineistoani rajatessa norminmukaista tapaa katsoa representaatioita tulkiten niiden ensisijaistettuja merkityksiä. Tavallaan otin vastaan heteronormatiivisen kulttuurimme ja Rannan asettamat rajat siitä, missä kuvissa ei-heteroita kuvataan. Jokaisessa piirroksessa *voisi* esiintyä ei-hetero, mutta kulttuurissamme vastaantuleva ihminen on oletuksellisesti hetero kunnes toisin todistetaan. Kuvan 2 mies on hetero, koska hän on pukeutunut tavanomaisen heteromiehen tapaan ja hänen leuassaan kasvaa parta.

¹⁹ *K&k*- lehdessä ei-heteroihin liitettiin esimerkiksi seuraavien tapahtumien uutisointia: arkkipiispanvaalit, Helsingin piispan valinta, seurakuntavaalit, Pride-kulkueeseen kohdistettu viharikos, lähestyvät eduskuntavaalit ja kampanjointi, Yle Tv 2:n Homoilta –keskustelupaneeli.

Ville Ranta

Kuva 2. Ville Rannan pilapiirros
(*Kirkko & kaupunki* 39/2010, 24)

Vaikka kuvista löytyy ensisijainen, kiinnitetty merkitys, se ei tarkoita etteivät muut tulkinnat ole mahdollisia. Voin tulkita kuvan 2 miehen urbaaniksi, kirkkaiisiin väreihin pukeutuvaksi homomieheksi. Omanarvontuntoisena mies kieltäytyy kunnioittamasta vanhempaa, konservatiivista sukupolvea symboloivaa mummoa. Mies käyttää kristinuskoa halventavia kiro sanoja ja kieltäytyy kuulumasta instituutioon, joka antaa konservatiivien ruikkia lahkeilleen eli halventaa häntä.

Kuten näkökulmanvaihdokseni todistaa, Hallin mukaan kuvalla ei ole yhtä, oikeaa merkitystä, koska se ei ole lopullisesti kiinnitettävissä (Hall 2002, 143). Queer-näkökulmasta kuvien merkitykset kelluvat, eli niistä

voi löytää heteronormista poikkeavia merkkejä, mikäli niitä etsii (Vänskä 2006, 42). Tutkielmani tarkoitus ei ole osoittaa, että jokainen kuva olisi luettavissa heteronormista poiketen, vaan otan tämän väitteen lähtökohtana. Vastakarvaan katsominen tulee mukaan vasta kuva-analyyseissani. Kuvien ensisijaisten merkitysten tulkinnat on tehty minun näkökulmastani, joten olen vaikuttanut kuvien valikoitumiseen. Käytin harkintaani edelleen, kun kirjoittamisen aikana karsin kuvamäärää opinnäytteeseen sopivammaksi. Karsitut piirrokset eivät mielestäni tuoneet tutkimustehtäväni kannalta uutta tietoa. Aineistoni alkoi toistaa itseään eli kylläntyä.²⁰ Jäljelle jäi viisi piirrosta.

3.5 Kuvien valinnasta analyysiin

Tutkielmani edetessä mielekkäimmältä tuntui katsoa kuvia heteronormatiivisen näkökulman lisäksi queeristi. Heteronormatiivisuus yksin tuntui negatiiviselta, syrjintää ja stereotyyppioita etsivältä näkökulmalta. Otan mallia Leena-Maija Rossin (2003) tavasta lukea mainoksia: Kyseenalaistava, utelias tutkija-asenne kuviin on yhtä oikeutettu kuin maallikkotulkinta. Rossi (2003, 16) pyrkii todistamaan ehdotustensa mielekkyden, muttei pidä tulkintaansa ylivertaisena.

²⁰ KvaliMOTV:n luku 6.2.2 *Kylläntyminen*. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2_2.html
Pohdin kylläntymisen mahdollisia seurauksia loppupohdintoissani sivulla 22.

Etsin feministisestä queer- ja mediatutkimuksesta ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksesta keinoja analysoida kuvia. Aineiston analyysimenetelmänäni käytän lähilukua, jossa analysoin kuvat kahden näkökulman kautta ja lomittuvien tutkimuskysymysten avulla²¹. Aineistoni kuvailu ja analysointi, eli katsominen ja merkityksellistäminen, tapahtuu rinnakkain. Pura samanaikaisesti kuvien visuaalisia keinoja (esimerkiksi hahmot, värit, sommitelma, tila, puhekuplat) ja kirjoitettua kieltä (vuorosanat, ajallisuus, dialogi) sekä ei-heteroita representaatioita.

Seuraavassa luvussa analysoin aineistoni piirrokset kahden teeman kautta: *Ei-heterot ja kirkon politiikka* käsittelee Rannan kuvien ei-heterorepresentaatioita, jotka liittyvät evankelisluterilaisen kirkon politiikkaan ja päätöksentekoon. Toinen teema *Ei-heterot ja kirkon oppi* purkaa representaatiot, jotka liittyvät kirkon opetukseen ja Raamattuun. Teemoitteluni tehtävä on auttaa lukijaa liittämään kuvatulkintani todelliseen maailmaan, kirkkoon ja yhteiskuntaan. Piirrokset on numeroitu tutkielman esiintymisjärjestykseen, ei kronologiseen julkaisujärjestykseen. Analyysien jälkeen kokoon tulokset johtopäätöksiksi lyhyemmin.

4. Kuva-analyysit

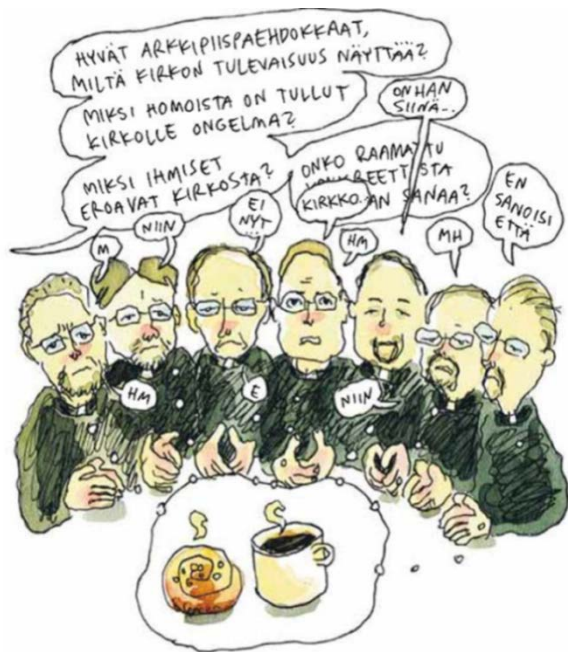
4.1 Ei-heterot ja kirkon politiikka

Pilapiirros 1 käsittelee evankelisluterilaisen kirkon arkkipiispavaalia²². Arkkipiispa on kirkon arvovaltainen johtohenkilö. Kuvassa esiintyvät ehdokkaat profiloitiin *K&k*:ssa painottaen heidän suhtautumistaan homojen asemaan kirkossa (*K&k* 4/2010, 4-5). Ammentaan *K&k*:n uutisesta²³, piirros 1 irvailee ehdokkaiden haluttomuudella määrittää itsensä homoteeman kautta. Tärkeintä kuvassa on esitettyjen kysymysten suhde ehdokkaiden motivaatioihin. Kasvoton, toimittajalta kuulostava henkilö kyselee ja arkkipiispaehdokkaat vastaavat lyhytsanaisesti. Toimittaja kysyy kirkon tulevaisuudennäkymistä ei-heteroihin liittyvien teemojen kautta. Toimittajan tiheet ja monisanaisemmat puhekuplat antavat vaikutelman kiivaasta kysymystulvasta. Ehdokkaat näyttävät poissaolevilta ja kiusaantuneilta mitäänsanomattomine ilmeineen ja punoittavine nenineen. Kirkonmiehet ajattelevat pullakahveja, joka haastattelun jälkeen ehkä katetaan. Kahvihetki ajaa ei-heterojen aseman edelle kirkollisen johtohenkilön valintatilanteessa.

²¹ Ks. *Tutkimuskysymykseni ja –tehtäväni* sivulla 5.

²² ARKKIPIISPAN VAALI: Seitsemän ehdokasta arkkipiispan vaaliin. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus, 14.12.2009. <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/DF69A112D2E1F0E8C225768C004D8438?OpenDocument&lang=FI> ja *Kari Mäkisestä luterilaisen kirkon uusi arkkipiispa*. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus, 11.3.2010. <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/18BC7266BF7BD37FC22576E3004506EA?OpenDocument&lang=FI>

²³ Ehdokkaat ovat uutisjutun (Melaanvuori, Noora: *Kolme ehdokasta ei rukoile homojen puolesta (Kirkko & kaupunki 4/2010, 4-5)*) kuvassa (ks. Kuva 3 sivulla 28) puoliympyrän muotoisessa rivissä kuten Rannan piirroksessa 1.

Ville Ranta

Pilapiirros 1. Kirkko & kaupunki 5/2010, 24

ajatuksiltaan samankaltaisia, heteroksi olettamiani maskuliinisia miesehdokkaita, joilla ei ole intohimoa vaikuttaa homojen asemaan. Ehdokkaat näyttävät lähes identtisiltä papinasuissaan. Kaikki ovat maskuliiniseksi koodattuja (Rossi 2003, 35) koruttomin silmälasein ja lyhyin hiusmallein. Miesten kädet ovat pöydällä kämmenet toisiaan vasten, mietteliäästi tai rukoilua mukaillen.

Heteronormatiivisen näkökulmalle on vaihtoehto. Rannan piirros voi esittää murtumaa heteronormatiivisessa järjestyksessä. Voimattomat ynähtelyt voivat velton asenteen lisäksi viestiä, kuinka ehdokkaat eivät saa sanotuksi sanaakaan aggressiivisen toimittajan kuulustelussa. Miehet kuvataan maskuliinisen toimijuuden sijaan passiivisina, mikä liittyy feminiinisyyteen (Rossi 2003, 44, 89). Feminiinisen mieheyden lisäksi toimittaja paljastaa ehdokkaiden haluttomuuden ottaa kantaa ei-normatiivisten seksuaalisuuksien asemaan. Kyselevä, kasvoton henkilö edustaa ei-heteroita, koska ei-heteroiden yksi rooli on esittää vallanpitäjille kiusallisiakin kysymyksiä. Queerin yksi merkitys on olla oppositiosuhteessa normiin (Rossi 2003, 121). Kasvottomuus mahdollistaa lukijan samastumisen kyselijään, koska ulkonäön määrittelemättömyys ei sulje mitään seksuaalisuuden tai sukupuolen muotoja ulkopuolelleen. Kysyjä liittyy nykykirkon ongelmat kirkon harjoittamaan syrjintään. Kysymysten järjestyksellä on merkitystä: aluksi ääni kysyy, miksi homoseksuaalit ovat kirkolle ongelma. Ensimmäisenä esitetty kysymys ohjaa seuraavien tulkintaa. Kirkon jäsenkato ja Raamatun kirjaimellinen lukutapa piirtyvät uhkakuviksi kirkon tulevaisuudelle. Raamatun kirjaimellinen lukutapa on fundamentalismia, jota harvat kannattavat. Ääni provosoi ehdokkaita tulemaan esiin poikkeavan, konservatiivisen lukutapansa kanssa.

Ehdokkaiden motiivien hierarkia ohjaa kohti heteronormatiivista kuvantulkintaa, jossa kuva esittää ei-normatiivisten seksuaalisuuksien oikeuksien sivuuttamista. Rituaaleille ja pyhyydelle rakentuvan kirkon esimiesehdokkaat arvottavat arkipäiväisimmän rituaalin, kahvittelun (Rossi 2003, 138–139) ihmisoikeuksien edelle. Myös vallan representaationa piirros kuvaa heteronormatiivista järjestystä, jossa vain valkoiset, keski-ikäiset miehet ovat johtajaehdokkaita, eikä esimerkiksi muita sukupuoliäydetä. Hahmon poikkeama heteroudesta piirrettäisiin esiin selkein merkein (Hall 2002, 146). Tarjolla on vain elekieleltään ja

Ääni voi edustaa queer-yhteisöä ja sen oppositioroolia instituutioissa ja päätöksenteossa. Queerin sopeutumattomuutta luonnehtii Annamari Vänskän käyttämä käsitepari *figuroida* – *vikuroida* (Vänskä 2006, 142–144). Figurointi palautuu latinaan ja merkitsee normin rajoissa tapahtuvaa tekemistä: kaunista, hyvää, oikeaa, ymmärrettävää ja hyväksyttävää. Vikurointi on figuroinnin rajojen ulkopuolelle jäävää eli käsittämätöntä, epätoivottua ja outoa. Kysyjä vikuroi eli rikkoo ja vastustaa prosessia²⁴. Haastattelu muuttuu kuulusteluksi ja pullat jäävät haaveeksi, ajatuskuplan sisälle.

Ville Ranta

Pilapiirros 2. Kirkko & kaupunki 9/2010, 28

Piirros vihjaa, että Mäkisen mahdollinen valinta toteutuisi hyväksikäyttämällä ei-normatiivisia seksuaalisuuksia.

Olennaista on ei-heteroiden eroavuus kirkonmiesten representaatioista. Stuart Hallin mukaan ero kiehtoo ja tulee merkityksi kuviin, koska samuus /ero on oleellisimpia käsitepareja todellisuudessamme (Hall 2002, 139–222). Kuvassa on kaksi toisistaan erottuvaa ryhmää: puetut arkkipiispaehdokkaat ja alastomat homomiehet. Homot esitetään stereotypisoiden eli yleistettyjen ja yksinkertaistettujen ominaisuuksien kautta. Stereotypiat ovat tapa jäsentää

Toiselle kierrokselle arkkipiispanvaalissa pääsivät Kari Mäkinen ja Miikka Ruokanen²⁵. *K&k* jatkoi kaksikon profilointia homokantojen kautta (*K&k* 7/2010, 5).²⁶Rannan pilapiirros 2 parodioi ehdokkaiden homolinjauksien mahdollisia seurauksia vaalituloksessa. Vaalempihiuksinen Mäkinen ratsastaa kahdella alastomalla miehellä tummempihiuksisen Ruokasen ohi. Ruokasen ristillä ratsastaminen epäonnistuu. Hän huutaa ”Epäreilua!” naama punaisena ja heristää vihaisesti nyrkkiään. Ranta käyttää kuvassa kielikuvia eli metaforia: Mäkinen *ratsastaa* homoilla arkkipiispaksi, kun Ruokanen jää jälkeen ristillä eli perinteisellä raamatuntulkinnalla.

²⁴ Yhtenä queerin suomennosyrityksenä vikurointi korostaa vastustavaa tekemistä (Vänskä 2006, 143). Piirroksessa 1. kuvan *toimittaja* vikuroi vain silloin, kun *lukija* vikuroi kuvan heteronormatiivista luentaa vastaan. Vikurointia siis *tapahtuu* kuvassa ja se on *toimintaa, jota vastaanottaja tekee*.

²⁵ Ks. ehdokkaiden kuvat sivulta 28, kuva 4.

²⁶ Päätoimittaja Seppo Simola kiteyttää pääkirjoituksessaan, miksi homomyönteinen, ”elämänläheinen ja viisas pohdiskelija” Mäkinen olisi tavallisen rivikristityn kannalta parempi vaihtoehto. Homovastaiseksi profiloitunut Ruokasen menestyksen Simola laittaa esimerkiksi kärkevien, homovastaisien kannanottojen piikkiin. (*K&k* 7/2010, 2.)

todellisuutta esimerkiksi tiivistämällä keskenään erilaiset ihmisyyksilöt homogeeniseksi ryhmäksi. (Hall 2002, 189–192.) Valtaväestöstä tai sen normeista poikkeavien stereotypisointi on vallankäyttöä, jonka seuraukset esimerkiksi feministinen mediatutkimus on tuominnut (Mäkelä, Puustinen ja Ruoho 2006, 27–29).

Stereotyypit koetaan yhä harhaanjohtaviksi ja loukkaaviksi varsinkin, kun stereotypia koskee yhteiskunnassa vähemmistöasemassa olevia. Heteronormatiivisesta näkökulmasta katsoen piirroksessa kirkolla ja ei-heteroilla on isännän ja orjien kaltainen alistussuhde (Hall 2002, 160–174). Homot konttaavat juosten, läähättäen, hikoillen ja antautuen Mäkisen uskollisiksi kulkuneuvoiksi kohti vaalivoittoa. Homomiehiiin liitetään feminiinisiä piirteitä (Rossi 2003, 163–164), minkä tarkoitus on alentaa heidät maskuliinisesta, hallitsevasta perinteisen miehen roolista.

Kuva on seksuaalisesti vihjaileva. *Ratsastaminen* viittaa penetraatioon – ratsastettavien homomiesten tapauksessa yhdynnän feminiiniseen, alistuvaan vastaanottoon, mikä poikkeaa maskuliinisuuteen liitetystä aktiivisuudesta (Rossi 2005, 61). Seksuaalisuus liittyy ruumiillisuuteen: ei-heterot ovat kuvassa korostetun ruumiillisia, eli ilkeästi, punoittavia, kuolaavia ja hikoilevia. Homomiesten välinen seksi tuomitaan likaiseksi tai luonnottomaksi sen mahdollisen anaalisuuden vuoksi (Charpentier 2001, 97–99). Stereotyyppinen homo ei kontrolloi seksuaalisia impulssejaan. Vastaavaa strategiaa on käytetty ei-valkoisten kohdalla, kun valkoiset liittivät mustiin vaistonvaraisen ja pitelemättömän seksuaalisuuden (Hall 2002, 198–199). Ei-heterot kulkevat neljällä jalalla kuin primitiiviset eläimet. Ehdokkaat ovat kuvatilassa korkeammalla, siveellisesti puettuja ja eivätkä eritä ruumiinnesteitä. He esiintyvät ei-heteroihin nähden arvokkaina ja sivistyneinä.

Heteronormatiivinen kirkon esimiesehdokkaat Mäkinen ottaa positiivisen kannan homouteen silloin, kun siitä on hänelle itselleen hyötyä. Hyötysuhteeseen viittaa toisen homon katsekontakti Mäkiseen, johon ratsastaja ei vastaa. Mäkisen katse on suunnattu eteenpäin, ehkä kohti hämmöittävää voittoa. Piirroksen voi liittää kristinuskon tunnettuun tarinaan tai myyttiin²⁷, jossa Jeesus ratsastaa Jerusalemiin koruttomasti aasinvarsalla toisin kuin johtohahmoilla oli tapana. Kristillisessä kontekstissa homoratsut vertautuvat aasiin, köyhälistön vaatimattomaan menopeliin. Puheenparressa aasi on yksinkertaisuuteen, typeryyteen ja itsepäisyyteen viittaava haukkumasana.

Kuvalle on rakennettavissa myös toisenlainen, queerimpi luenta. Homoja ja Mäkistä ympäröivät rakkauden symbolit, sydämet. Sydämiä on sekä Mäkisen että homojen ympärillä, eli ratsukunnan välittäminen on molemminpuolista. Mäkinen rakastaa homoja ja he rakastavat häntä. Ratsukunnan vuorovaikutus on kuin kristittyjen rakkauden kaksoiskäsky²⁸, jossa lähimmäistä tulee rakastaa kuin itseään, erottelematta.

Mäkisen sivistynyttä ja ohjaksissa olevaa heteroseksuaalisuutta rikotaan sydämien monitulkintaisuudella. Hän voisi olla ei-hetero, joka katsoo toiveikkaana kohti aikaa, jolloin

²⁷ Ks. myyteistä tarkemmin piirroksen 5 yhteydessä sivulla 19.

²⁸ *Rakkauden kaksoiskäsky*. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus. http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Rakkauden_kaksoisk%C3%A4sky

pääsee päättämään itselleen tärkeistä asioista. Tulkinta voi olla vielä queerimpi: Ovatko Mäkinen ja ratsukko samaa parisuhde- tai perheyksikköä? Mitä jos Mäkinen ja homot ovatkin polyamorisisa, enemmän kuin kaksi ihmistä sisältävässä parisuhteessa? Avioliitto- ja perhekeskeiseksi muuttuneen homokeskustelun kritisoijat muistuttavat ei-heteroiden historian avoimemmasta perhe- ja parisuhdekäsityksestä. Parisuhde voi olla vapaa, perhe voi koostua valitusta ystävien yhteisöstä. (Kuosmanen 2007.)

Charpentierin (2001, 98) mukaan ei-norminmukainen seksuaalisuus voidaan kokea kielteisenä, koko yhteisön saastuttavana uhkatekijänä. Tätä pelkoa esittää pilapiirros 4, joka kuvaa violettikaapuisia piispoja seisomassa kirkon etuovella vartiiossa. Suuresta pariovesta kajastaa valoa hämyisään, kirkkoinstituutiota symboloivaan tilaan. Häätäntynyt pappi käskee piispoja muuttamaan suunnitelmaa, koska homot ovat keksineet uuden tavan päästä rakennukseen ovelasti sivuovesta.

Ville Ranta

Pilapiirros 3. Kirkko & kaupunki 28/2010, 16

Homoista puhutaan kauhunsekaisin tuntein kuin sotavivohollisista, mitä tukee vartiopaikka-sana. Piirros 3 kommentoi tilannetta, jossa heteronormatiivinen kirkko määrittelee taistelulinjojaan eli rajojaan. Suomen evankelisuterilaisen kirkon valtion- tai kansankirkon asema²⁹ luo tilanteen,

Ei-heterot herättävät pelkoa väkivaltaisella tunkeutumisellaan: heteronormatiivisuuden rikkova uhka tunkeutuu rakennukseen suorastaan seksuaalisesti penetroimalla kirkkoinstituution epätavallisesta suunnasta (tai aukosta). Kuten piirroksessa 2, seksuaalisuus ja ruumiillisuus liittyvät toisiinsa. Heteronormatiivisilla yhteisöillä on useita strategioita esittää pelottavaa, ei-heteroa ruumiillisuutta: ei-heteroiden seksuaalisuus voidaan esittää stereotyyppisesti alkukantaisena ja kontrolloimattomana kuten piirroksessa 2. Toisaalta ruumiillisuus voidaan mitätöidä jättämällä se kuvasta pois. Piirroksissa 1 ja 3 ei-heteroiden ruumiita ei näytetä. Heteronormatiivisesta näkökulmasta näkymättömyys merkitsee ei-heteroiden ulossulkemista kirkosta.

²⁹ Valtio Kirkko purettu kansankirkoksi. Suomen evankelisuterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/85BBFB4816F713BEC2256FEA003A7232?OpenDocument&lang=FI>

jossa kirkon on jossain määrin mukauduttava valtiolliseen lainsäädäntöön.³⁰ Valtion ja kirkon sitoutuneisuus vaikuttaa tapaan, jolla tulkitsemme kirkon muutoksia. Muutosten ajatellaan säteilevän yhteiskuntaan negatiivisesti ja rappeuttavasti: Charpentierin tutkimusaineistossa saman sukupuolen liittojen virallistamisen pelättiin johtavan esimerkiksi AIDS-epidemiaan, suomalaisten sukupuuttoon tai Suomen tuhoutumiseen Jumalan käskystä (Charpentier 2001, 93).

Vaikka piirros 3 esittää heteronormatiivista reaktiota poikkeavaan seksuaalisuuteen, se on tulkittavissa queeristi. Silloin piirros ivaa heteroyhteisön homofoobisia ylilyöntejä. Stereotyyppiset homoratsut eivät kontrolloi seksuaaliviettiään samaan tapaan kuin heterot antautuvat hallitsemattoman pelon valtaan. Piirroksessa 3 seksuaaliviettä vastaan primitiivinen tunne, hysterisen pelko, on heteroiden ominaisuus. Vertauskuvallisesti piispat tönöttävät pimeään kirkon rappusilla, eivätkä päästä valoa loistamaan sisään. Koomisesti kirkko *itse* estää kirkkaiden, jopa jumalallisten säteiden pääsyn rakennukseen.

Piirros 3 representoi ei-heteroiden taistelua – ja jopa voittoa – julkisten tilojen ja instituutioiden haltuunotossa. Ei-heterot voidaan lukea positiivisena, taivaallisena valonpilkahduksena, joka saavuttaa kirkon sisätilat. Piirrosten ei-heterot eivät kuitenkaan vielä saavuta kirkkoinstituutiota. He ovat mukana julkisessa keskustelussa, mutta itse valtaanpääsy on vaikeaa. Heteronormatiivisesta näkökulmasta ei-heterot piirtyvät kuvissa 1 ja 3 vähemmistöksi, jolla ei ole mahdollisuutta päättää itseään koskevista asioista. Ei-heterot tulevat näkyviksi silloin, kun nöyryvät arkkipiispan vaalivaltiksi kuten piirroksessa 2. Kiusallisten kysymysten esittäminen, poliittisten myönnytysten saavuttaminen ja väkivaltainen tunkeutuminen ovat piirroksissa vain ei-heteroiden taakka. Heteroiden osaksi jää konservatiivinen muutosvastarinta, jonka pohjalla on koomisen voimakas homofobia.

Evangelisluterilaisen kirkon oppi ei nyky-yhteiskunnassa perustu vain Raamattuun. Esimerkiksi piirroksen 2 arvio arkkipiispavaalin voittajasta toteutui: perinteisellä raamatuntulkinnalla eli ristillä ratsastava Ruokanen hävisi. Piirroksen 3 ikivanha vartiopaikka on ennalta arvattava. Ei-heterot ovat löytäneet kiertotien sisälle kirkkoinstituutioon. Seuraavassa tarkastelen ei-normatiivisten seksuaalisuuksien representaatioita kirkon opin näkökulmasta.

³⁰ Valtio ja kirkko tekevät yhteistyötä, josta on säädetty kirkkolaissa. Kirkkolakia voidaan muuttaa kirkolliskokouksessa vain, jos eduskunta hyväksyy ehdotuksen. *Kirkon asema on määritelty yleisessä lainsäädännössä*. Suomen evangelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/7E129621C19CEE4FC2256FEA003A3717?OpenDocument&lang=FI>

4.2 Ei-heterot ja kirkon oppi

Ville Ranta

Pilapiirros 4. Kirkko & kaupunki 43/2010, 28

Piirroksessa 4 lesbopari katsoo polvistuneena kohti papinpukuista miestä. He ovat kirkkomaisessa, verenpunaishuoneessa. Pappi seisoo hartiat jännittyneinä alttarin lukutelineen takana. Telineellä lepää risti³¹ ja Raamattu, kristinuskon opin symbolit. Piirroksen henkilöt on merkitty kristityiksi, naispari kaulakoruillaan ja pappi asullaan. Kristinuskon symbolit sekä yhdistävät että erottavat henkilöitä: jokaisella on risti, mutta vain papilla on valta asettaa omansa pariskunnan ja itsensä, kirkollisen toimijan, väliin. Vastakkainasettelu rakentaa osapuolien välille jännitteen, joka liittyy heteronormatiiviseen yhteiskuntaan ja kristinuskoon.

Polvistunut naispari on kuvatilassa alempana, kun harmaapäinen pappi kohoaa korkeammalle alttarilla seisottaessaan. Kuvan naispuolisilla hahmoilla ei ole valtaa: he katsovat pappia kysyvästi, passiivisesti ja alistuvasti, eli tyyppillisen feminiinisesti (Rossi 2003, 88–89). Miespuolinen, valkoinen ja iäkäs kirkon työntekijä edustaa maskuliinista toimijaa, jolla on valta päättää naisten puolesta. Näen vastakkain asetetut osapuolet heteronormatiivisen ja patriarkaalisen kirkon kuvauksena. *Patriarkaatti* tarkoittaa yhteiskuntaa, jossa miehet ovat hallitsevassa asemassa (Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 16). Kirkko ja yhteiskunta ovat vuorovaikutuksessa keskenään, minkä vuoksi feministinä katson kirkollisen patriarkaatin sisältyvän yhteiskunnan patriarkaalisuuteen yleensä.

Heteronormatiivisesta näkökulmasta piirroksen 4 ei-heterot representaatiot sisältävät ajatuksen naisparin alisteisuudesta miesten ylivalle. Kristityssä kontekstissa kuva heijastaa muutakin kuin patriarkaalisuutta: Naiset ovat vääränlaisia kristittyjä *etenkin* seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Kuvan runollisella kaunokirjoituksella kirjoitettu otsikko ”Rukoushetki homoparille” on

³¹ Risti. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Risti>

ristiriidassa papin ajatuskupan kanssa. Pappi ei rukoile homoparin kanssa tai heidän puolestaan niin kuin pitäisi, vaan pyytää homojen eheytyvän oikeanlaisiksi kristityiksi eli heteroiksi.

Sari Charpentierin (2001, 37) tapaan ajattelen, että piirroksen 4 papin harjoittamassa ulossulkemisessa on kyse vallasta. Ulossulkeminen vaikuttaa ihmisten toiminnan mahdollisuuksiin esimerkiksi institutionaalisiin käytäntöihin osallistumisessa (Charpentier 2001, 37). Yksi kristityn elämänkaaren ja suomalaisen yhteiskunnan tärkeimpinä pidetyistä instituutioista on avioliitto (Charpentier 2001, 81–84, 88). Vuoden 2010 vilkkaasta julkisesta keskustelusta huolimatta samaa sukupuolta olevat parit eivät saaneet oikeutta kirkkohäihin.³² Charpentierin mukaan häät ovat toistuva, rikkomaton, kristinuskoon liittyvä käytäntö eli rituaali, joka keskeisesti tuottaa hetero- ja sukupuolinormatiivista järjestelmää (Charpentier 2001, 88).

Piirros 4 ilmentää osuvasti Sari Charpentierin käsitettä sukupuoliusko. *Sukupuoliusko* tarkoittaa heteroseksuaalisen järjestyksen pyhittämistä uskonnon kaltaiseksi järjestelmäksi. Sen mukaan on kaksi toisilleen tarkoitettua ja vastakkaista sukupuolta, mies ja nainen. Sukupuolet määräytyvät tarkkarajaisesti biologisista eroista ja johtavat erilaisiin rooleihin perheessä ja yhteiskunnassa. Miehen ja naisen välinen avioliitto, sillä pyhittyä sukupuolielämä ja perheen perustaminen, ovat Jumalan määräämä instituutio ja perhemalli. Ei-heterot suljetaan edellisen, *oikeanlaisen* kristityn elämäntavan ulkopuolelle. (Charpentier 2001.) Sukupuoliuskon vuoksi kristinuskon piirissä ei-heterous voidaan nähdä syntinä eli Jumalan tahtoa rikkovana. Raamattu on kristinuskon pyhä kirja, jonka välityksellä Jumala ilmaisee tahtonsa ja johon kirkon opetuksia tulee verrata.³³ Konservatiivisten kristittyjen tai homoliittoja vastustavan *kristillisen diskurssin* sisällä homous voidaan nähdä Raamatun kirjaimellisen tulkinnan vastaisena (Charpentier 2001, 46–51). Ei-heterouden syntyisyys perustellaan usein Raamatun teksteillä, minkä vuoksi piirroksessa 4 Raamattu lepää kuvaavasti naisparin ja papin välissä.

Charpentier erittelee neljä 1990-luvun homokeskustelun mielipidekirjoittelun diskurssia (Charpentier 2001, 46–71). Tuolloin kiisteltiin samaa sukupuolta olevien parien oikeudesta rekisteröidä suhteensa, nyt kiistellään kirkollisesta avioliitosta. Luen Rannan piirroksia queeristi kumouksellisina myös siksi, että ne tekevät näkyviksi Charpentierin diskurssien homomyönteisiä argumentteja. Esimerkiksi Charpentierin *luontodiskurssissa* homoutta joko vastustetaan luonnottomana tai se hyväksytään luonnollisena. *Luonnon* käsite voidaan liittää kristilliseen jumalakäsitykseen³⁴. (Charpentier 2001, 56–68.) Luonto eli Jumala on korkeampi voima tai suunnittelija, joka säätelee maailman ilmiöitä ja ihmisiä. Mainonnassa heteropariskunta tavataan esittää luonnonmukaisena, normaalina ja alkuperäisenä parisuhdemuotona asettamalla heidät luonnonmaisemiin (Rossi 2003, 125–129). Tämä luonnollistamisprosessi muuntuu Rannan piirroksessa, kun yllättäen lesbopari on kuvattu vaalein, sisätiloihin paistavan luonnonvalon sävyin. Auringonvalo liittää naisparin luontoon, valoon ja taivaallisuuteen.

³² *Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous ja kirkon keskushallinto, 2010.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/PARISUHDE.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/PARISUHDE.pdf)

³³ *Raamattu – kristinuskon pyhä kirja* (evl.fi, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nettisivut)<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/093654FA6DAF5D54C2256FEA003FD6ED?OpenDocument&lang=FI>

³⁴ Ks. Jumalan ja luonnon käsitteiden sekoittumisesta vielä lyhyesti piirroksen 5 yhteydessä sivulla 20.

Jos piirroksen 4 hahmoja verrattaisiin kristillisen tarinavarannon olentoihin, olisivat naiset enkeleitä ja pappi Saatana tai tämän apulainen. Papin valtakunta on punainen kuin kristityn kuvaston helvetti. Rakkauden kaksoiskäsky³⁵ rikkoen hän toivoo lähimmäiselleen paha. Papin sisällä myllertää syntinen viha: tumma puku on viivoitettu levottomin vedoin ja kasvot punoittavat. Pahansuovat, stereotyyppiset ajatukset lesbojen yliseksualisoituneesta syntielämästä eivät toteudu tai näy sovinnaisesti pukeutuneissa, rukoilemaan polvistuneissa lesboissa. Piirros kääntää sukupuoliuskon dogmeja ympäri, koska se mustamaalaa kirkon työntekijästä pahan kätyrin ei-heterojen sijaan.

Ville Ranta

Pilapiirros 5. Kirkko & kaupunki 11/2010, 28

Sukupuoliusko näkyy myös Rannan pilapiirroksessa 5. Sukupuolenkorjausleikkauksen läpikäynyt Marja-Sisko Aalto erosi Imatran kirkkoherran virastaan kuvan julkaisua edeltäneellä viikolla, koska ei katsonut pystyvänsä rakentamaan riittävää luottamusta hoitaakseen virkaansa³⁶. Imatran seurakunta kärsi poikkeuksellisesta jäsenkadosta transsukupuolisen Aallon palatessa hoitamaan virkaansa laajaa julkisuutta saaneen sukupuolenkorjauksensa jälkeen³⁷. Piirroksessa seurakuntalaiset rukoilevat murskatun Marja-Siskonsa sielun puolesta, ”vaikka taivaassa tuskin tavattaisikaan”. Transnaisen³⁸ taivaaseenpääsy on seurakuntalaisten sukupuolten biologiselle yksiselitteisyydelle perustuvan sukupuoliuskon sisällä mahdottomuus.

Piirros esittää Aallon eroamisen vapaaehtoisuuden sijaan syrjintänä. Pappi ja muut seurakunnan jäsenet sulkevat Aallon symbolisesti piirinsä ulkopuolelle. Papin kaapuun pukeutunut mies on

³⁵ Ks. viite 28.

³⁶ Marja-Sisko Aalto eroaa virastaan. YLE uutiset (yle.fi), STT, 16.3.2010. http://yle.fi/alueet/etela-karjala/2010/03/marja-sisko_aalto_eroaa_virastaan_1532508.html

³⁷ Saarinen, Juhani (2010) *Lähes 600 imatralaista erosi seurakunnasta*. Helsingin Sanomien nettisivut (hs.fi), STT, 6.1.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/1135251932118>

³⁸ ”Nainen, joka on syntymässä määritelty pojaksi, transsukupuolinen nainen”. Transtukupisteen nettisivujen *sanasto*, <http://www.transtukupiste.fi/index.php?k=17271>

kääntänyt Aallolle selkensä, mikä viittaa poissulkemiseen seurakunnan työyhteisöstä. Transnainen representoituu ulossuljetuksi uhriksi. Ihmisjoukon keskellä tapahtumia seuraa lapsi. Lapsi voi symboloida sukupuoliuskon siirtymistä sukupolvelta toiselle. Pyhää järjestelmää ylläpidetään toistuvalla ei-heteroiden ulossulkemisella, jonka seurauksena lapsi oppii kuinka hetero- ja sukupuolinormeista poikkeavaa tulee kohdella epäinhimillisesti. Pappi soveltaa rakkauden kaksoiskäskyä³⁹ Aaltoon varsin nurinkurisesti: joukko tunnustaa Aallon lähimmäisekseen, mutta kyseenalaistaa sukupuolensa korjanneen ihmisyyden.

Aallon takki on revennyt ja kasvot veren tahrinat. Pahoinpitelijöiden veriset kädet on kohotettu rukoukseen. Rukoileva joukko kylpee sädekehämäisessä hohteessa, joka kristillisessä kuvastossa merkitsee pyhyyttä tai hurskautta. Seurakunta ei ole pessyt käsiään todisteista, koska ei koe tehneensä syntiä. Väkivallanteko on heille sukupuoliuskon toteutumista ja oikeamielisyttä. *Käsien peseminen* voi merkitä vastuusta kieltäytymistä ja viittaa Jeesuksen ristiinnaulittavaksi tuominneeseen Pontius Pilatukseen, joka taipui murhanhimoisen väkijoukon tahtoon ja pesi kätensä puuttumattomuutensa merkiksi.⁴⁰ Piirros 5 johdattaa katsojan kristilliseen, myyttiseen tarinavarantoon.

Myytti on ”luonnoksi muuttunutta historiaa” (Seppänen 2005, 112). Myytit ovat vakiintuneita, laajalti jaettuja tarinoita tai merkityksiä, jotka tuntuvat luonnollisilta tai itsestään selviltä (Seppänen 2005, 112). Kulttuurissamme Raamatun tarinat ovat myyttejä, yleisesti tunnettuja, jaettuja ja toistettuja. Evankelisluterilaisen kirkon opissa Raamatun Uuden testamentin myyttisillä evankeliumeilla on erityinen asema, koska ne kertovat Jeesuksen elinajasta ja kuolemasta.⁴¹ Myytit eivät ole vain sanoja, vaan myös kuvia: esimerkiksi Rannan piirros 2 rinnastaa arkkipiispaehdokkaan Jeesukseen ja homomiehet aaseihin.

Piirros 5 on räväkkä tulkinta kristinuskon myyttisestä keskushahmosta. Kuvan värit ovat kristillisessä kontekstissa mielenkiintoiset. Liturgisissa väreissä punainen vertautuu Jeesuksen vereen ja tunnustamiseen (ehtoollisviini)⁴² sekä marttyyriuteen⁴³ eli uhrautumiseen uskon puolesta. Aalto on hiuksiltaan ja vaatetukseltaan täsmälleen verituhrujen värinen. Aallon taakse heitty dramaattinen varjo, joka ei vastaa tämän asentoa. Varjosiluetti on ristiinnaulitun Jeesuksen. Transsukupuolisen Aallon rinnastaminen Jeesukseen punaisella värillä ja varjosiluettilla tuo kuvaan monta näkökulmaa, koska myyttisellä Jeesuksella on kristillisessä opissa useita merkityksiä.

Varjon siluetti viittaa krusifiksiin eli ristiinnaulitun Jeesuksen kuvaan. Krusifiksi kertoo Jeesuksen kärsimyksestä ja roolista ihmiskunnan syntien sovittajana eli vapahtajana.⁴⁴ Seurakuntalaiset

³⁹ Ks. viite 28.

⁴⁰ *Matteuksen evankeliumi, Uusi testamentti, Raamattu* (vuoden 1992 käännös)
<http://www.evl.fi/raamattu/1992/Matt.27.html#o143>

⁴¹ *Evankeliumi*. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus
<http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Evankeliumi>

⁴² *Liturgiset värit*. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus
http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Liturgiset_v%C3%A4rit

⁴³ Hintsanen, Päivi: *Värit kristinuskossa* <http://www.coloria.net/kulttuurit/kristinuskoko.htm>

⁴⁴ *Krusifiksi*. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus
<http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Krusifiksi>

vertautuvat historiallisiin juutalaisiin, jotka surmasivat Jeesuksen. Edellisestä uhrilahjanäkökulmasta Aalto esitetään heteronormatiivisuuden uhrina.

Uhrilahjan lisäksi Jeesus merkitsee kristityille Jumalasta seuraavaa johtohahmoa.

Transsukupuolinen Aalto rinnastuu kumoukselliseen historialliseen Jeesukseen, joka saavutti kannattajajoukon ja perusti kristinuskon. Tässä tulkinnassa on queerimpi sävy, koska kuvan valtasuhteet mullistuvat: Ei-normatiivinen Aalto on uhrin sijaan aktiivinen toimija, joka on valmis kantamaan vastuun toisten vääristä teoista. Aalto kantaa seurakuntalaisten syntejä kumarassa ja verissäpäin kuin myytin Jeesus ristinsä.

Seurakuntalaisten keskellä seisoo lapsi, jonka aiemmin tulkitsin sukupuoliuskon sukupolvelta toiselle siirtämisen symboliksi. Jos Aalto vertautuu johtaja-Jeesuksen hahmoon, lapsi voi merkitä kumouksellista, uutta alkua. Lapsen käsissä ei ole verta vaan leluauto ja hän katsoo avoimilla silmillään Aallon perään. Voisiko viaton lapsi ennemmin ihmetellä syrjintää kuin toistaa sen? Mitä jos lapsi siirtyykin tulevaisuudessa Aallon kannattajajoukkoon? Aalto on uhrin lisäksi sijaikärsijä, vastuunkantaja, joka mahdollistaa poliittisen tai opillisen muutoksen.

Kristinuskko lävistää myyteillään kulttuurimme, kun toteamme, että *kaikilla on ristinsä kannettavanaan*. Kristus-myytissä on oleellista Jeesuksen ennalta määrätty kohtalo Jumalan *tarvitsemana* sovittajana. Käsite ennalta määrätystä kohtalosta liittyy Aaltoon, koska transsukupuolisuus on nykykäsityksen mukaan syntymässä saatu ominaisuus⁴⁵. Jeesus sai ristinsä Jumalalta, Aalto luonnolta, kumpikin ennalta määrätysti. Hämäryys *Jumalan ja luonnon* käsitteiden välillä ilmenee Charpentierin tutkimuksessa, jonka mukaan osassa homoliittoja koskevassa mielipidekirjoittelussa käsitteet sekoittuvat (Charpentier 2005, 66–68).

Ranta rinnastaa Jeesuksen ja Aallon kärsimyksen. Piirros valjastaa käyttöönsä tunnetun, toistetun ja jaetun Jeesus-myytin merkitykset. Aallon ero näyttää piirroksessa traagiselta ja hurmokselliselta kuin Jeesuksen ristiinnaulitseminen. Toistamalla myytin traagisesta Jeesuksesta Ranta tulee myös luoneeksi uuden representaation, jossa transsukupuolisuus on myyttinen taakka, risti joka on annettu ja otettu kantaakseen. Kristinuskon opin mukaan Jeesusta *tarvittiin* sovittamaan ihmiskunnan synnit. Tarkoittaako Rannan kuva, että heteronormatiivinen ihmiskunta *tarvitsee* sukupuolinnormatiivisuudesta poikkeavia ristinsä kantajiksi?

Mielestäni kuvan ei tarvitse merkitä, että transsukupuolisen tehtävä olisi kärsiä heteronormatiivisessa yhteiskunnassa. Ranta esittää transhahmon aseman kurjana, muttei visuaalisesti vihjaa, että järjestys olisi moraalisesti oikein. Piirros 5 ei merkitse esiin ei-normatiivista sukupuolisuutta: transnaisuus ei eroa kuvan muista naiseuden esityksistä. Väkijoukon kaksi naiseksi koodattua henkilö ovat Aallon tavoin polkkatukkaisia ja toinen mekkoon pukeutunut. Vaikka Aalto suorittaa naiseuden yhtä onnistuneesti kuin seurakunnan muut naiset, hänet suljetaan ulos. Seurakuntalaisten teko merkittäisiin piirroksessa ymmärrettävämmäksi, mikäli Aalto olisi naiseudessaan poikkeava, outo tai epäonnistunut. Eron

⁴⁵ Tunne ulkoisen olemuksen ja omaksi koetun sukupuolen vastaamattomuudesta syntyy yleensä lapsuudessa. Ks. Huuska, Maarit: *Lasta ei pidä pakottaa sukupuolinnormien mukaiseksi* (Vieraskynä, *Helsingin Sanomat*, 16.6.2009) <http://www.transtukipiste.fi/index.php?k=17435>

merkitsemättä jättäminen ei anna eron ”puhua” (Hall 2002, 146), vaan toistaa poikkeavan sukupuolisuuden toisin, eli *samanlaisena* heteronormatiivisen, feminiinin naiseuden kanssa.

Piirros representoi Aallon Jeesus-myytin avulla kohtalonomaisesti, muttei oikeuta seurakuntalaisten tekoa. Piirroksen valinnat eivät epäluonnollista tai kyseenalaista Aaltoa naisena, kristittyinä tai ihmisenä, vaan saavat epäilemään seurakuntalaisten oikeudenmukaisuutta. Aallon sijaan sukupuoliuskoiset seurakuntalaiset ovat kristittyinä epäonnistuneita.

5. Pohdintaosuus

5.1 Johtopäätökset ei-heteroista representaatioista

Seuraavaksi erittelen, millaisia ei-heteroita representaatioita Ville Rannan piirroksista löysin. Ensin esittelen johtopäätökseni heteronormatiivisesta, sitten queerista katseesta käsin.

Heteronormatiivisesta näkökulmasta ei-heterot representoituvat syrjityiksi. Piirroksissa ei-heteroita pahoinpidellään työpaikalla ja valjastetaan poliittisiksi aseiksi. Ei-hetero näyttää veriseltä ja hikiseltä, nöyryytetyltä marttyyriuhrilta. Valtarakenteet säilyvät, kun välinpitämättömät, pelokkaat tai vihaiset kirkon työntekijät kieltäytyvät hyväksymästä ei-heteroita kirkkoinstituutioon.

On huomionarvoista, ettei ei-heteroilla ole piirroksissa juurikaan vuorosanoja. Äänettömyys tai vaikeneminen symboloi vähemmistön heikkoja vaikutusmahdollisuuksia. Joissakin aineistoni piirroksissa ei-heterot representoituvat passiivisiksi toiminnan kohteiksi myös visuaalisesti: lesbot polvistuvat ja homomiehet konttaavat piirrosten alareunoissa, valtahierarkian alatasolla.

Erityisen ongelmalliseksi representoituu ei-heteroiden poikkeava, pelottava ruumiillisuus. Ei-heterot ovat seksuaalisuudessaan joko ylenpalttisia tai mitätöityjä. Piirroksessa 2 ja 3 esittävät homot eritteisinä tai tunkeutumisessaan primitiivisinä. Toinen heteronormatiivinen strategia on tehdä ei-heteroiden seksuaalisuudesta näkymätön. Vaikka ei-heterot esittävät kiusallisia kysymyksiä vallanpitäjille, he eivät *fyysisesti* saavuta kirkon sisätiloja piirroksissa 1, 2 ja 3. Visuaalinen *uloslukkaminen* on heteroenemmistön vallankäytön metafora. Esimerkiksi transsukupuolinen kirkkoherra jää seurakunnan piirin ulkopuolelle piirroksessa 5.

Aallon ja piirroksen 4 lesboparin ruumiillisuus saattaa olla hillittyä, muttei silti *oikeanlaista*. Sukupuolisuusko erittelee tarkasti ja muuttumattomasti, kuinka kristityn tulisi elää. Harva piirros esittää valtarakenteiden muutoksia. Heteronormatiivisena kokonaisuutena piirroksessa 5 esittävät ei-normatiivisten seksuaalisuuksien syrjinnän jatkuvan: sukupuoliusko siirtyy leikki-ikäiselle sukupolvelle piirroksessa 5. Miesvoittoinen, vanhoillinen kirkkohenkilökunta takaa patriarkaalisen ja sukupuoliuskaisen jatkumon.

Heteronormatiiviset rakenteet eivät yksin riitä kuvaamaan aineistoni representaatioita. Ei-heterot esitetään stereotyyppioita monimuotoisemmin: hikisten homomiesten rinnalla on sovinnainen transnainen ja kerubimainen lesbopari. Stereotyyppiat ei-heteroista kääntyvät joissakin Rannan piirroksissa kuvaamaan heteroita. Päinvastoin kuin sukupuoliuskossa, *heterot*

ovat syntisiä. Pappi näyttää saatanalliselta ja seurakuntalaiset verisiltä. Heteroiden puhe on petollista ja tekopyhää. Esimerkiksi kuvassa 5 he rukoilevat, mutta eivät ei-heteroiden lähimmäistensä parhaaksi. Ajatuskuplat paljastavat heteroiden valheellisuuden: arkkipiispaehdokkaat teeskentelevät kiinnostusta, vaikka haaveilevat pullasta.

Yllättäen pintapuolisesti sovinnaiset heterot antautuvat ruumiinsa vietäviksi. He haluavat mässäillä pullalla ja eivät kontrolloi tunteitaan. Homofobia on piirroksissa koomista ylireagointia, kun hysteeriset heterot linnoittautuvat kirkkoonsa. Ennakkoluuloinen seurakunta hylkii Aaltoa periaatteesta, ilman *silminnähtävää* järkisyyttä.

Olennaista queerissa tulkinnaissa on ei-heteroiden toimijuuden korostuminen. Ei-heterot eivät hellitä, vaan tarvittaessa vaikka tunkeutuvat kirkkoon väkisin tai kontaten. Piirrosten kumouksellisin hahmo on Jeesukseen verrattava transnainen. Queerina kokonaisuutena representaatiot vakuuttavat, että ei-heterot ovat kykeneviä puuttumaan valtarakenteisiin. He tähtäävät tulevaisuuteen: Aallon perään katsova lapsi kasvaa seuraajaksi ja heteroille esitetyt kiusalliset kysymykset tuottavat tulosta pikkuhiljaa.

Piirroksen 1 queer-yhteisöllä on ääni, muttei seksuaalisuutta tai sukupuolta lukitsevaa olemusta. Ei-heteroiden fyysinen poissaolo voi olla avoimuutta ei-heteronormatiivisia kuvantulkintoja kohtaan. Representaatio voi merkitä, osoittaa ja luokitella (Hall 2002, 193), mutta myös pidättäytyä edellisten tekemisestä tavanmukaisesti. Queer-teorian mukaan seksuaalisuuden ei tarvitse olla ainoa tai merkityksellinen kategoria, jonka perusteella ihmisiä luokitellaan. Queer asenne kyseenalaistaa *minkä tahansa* representaation seksuaalisuuden: mistä tiedän, kuka hahmoista on hetero tai ei-hetero, jos seksuaalisuus ei ehkä näy? Toisin kuin stereotypiat ehdottavat, seksuaalisuus ei *välttämättä* näy ulospäin. Lisäksi on merkityksellistä, että vaikka ei-heteroita representaatioita ei ehdoteta, ei niitä myöskään aktiivisesti torjuta. Esimerkiksi homomiehillä ratsastavan arkkipiispan voi huoletta tulkita identiteetiltään ei-heteroksi.

Voin vapaasti tehdä kuvantulkintoja, jotka tukevat maailmankuvaani. Kuvista voi etsiä itseään erottamalla ja samastamalla, kuten itse irrottaudun heteronormatiivisuudesta ja kiinnityn queeriin katsomiseen. Samat piirrokset voi analysoida lähes päinvastaisesti seksuaalisuuteen suhtautuvista näkökulmista yhtä perustellusti. Edellinen on mahdollista mielestäni siksi, että vaikka yhteiskuntamme on valtavirtaisesti heteronormatiivinen, siinä on aina ollut ja tulee olemaan queereja ihmisiä, aineksia ja kuvia. Toivon, että queer katse haastaisi heteronormatiivisuuden. Vaihtoehdot heteronormatiiviselle kuvantulkinnalle eivät ole itsestään selviä. Ne pitää etsiä ja sanallistaa itse.

5.2 Tutkielmani arviointia

Mielestäni tutkielmani tavoittaa visuaalisen kulttuurin tutkimuksen ihanteen, jonka mukaan tutkitaan sekä nähtyä että näkymätöntä, normia ja sen poikkeamia (Vänskä 2006, 23).

Tutkielmani on feminististen tarkoituksien toteuttamista. En ehkä onnistunut pysyttelemään niin objektiivisena kuin oli tarkoitus, koska tutkielmassani on kohtia, joissa valintani ovat vaikuttaneet tuloksiini.

Luulin suhtautuvani neutraalisti piirrosten uskonnollisiin teemoihin. Tutkielman edetessä käsitykseni kristinuskoa kohtaan kuitenkin jyrkkenivät, kun tutustuin Charpentierin sukupuoliuskoon. Minulla on oikeus arvostella kirkkoinstituutiota, mutta suhtaudun evankelisluterilaiseen kirkkoon tutkijana ehkä liian latautuneesti. Kristinusko ei ole ainut heteronormatiivisuuteen vaikuttanut yhteisö, eikä yksin sen niskoille voi sysätä vastuuta sukupuoliuskosta.

Ajan ja tilan huetessa supistin aineistokuvieni määrän yhdestätoista viiteen. Tunsin, ettei suurempi kuvamäärä tuonut tutkielmaani sellaista tietoa, jota en olisi voinut ilmentää viidellä piirroksella. Saattoi olla, että valitsin kuvat osittain omien mieltymysteni mukaan, vaikka pidättäydyin valitsemasta viittä suosikkiani. En ole varma, onnistuinko valitsemaan tutkimustehtävääni sopivimmat piirrokset. Esimerkiksi tutkielmani alkusysäys, kristillisidemokraatteja käsittelevät piirrokset, jäivät pois.

Vaikka viiden kuvan aineisto on pieni, se oli ehtymätön tutkimuskohde.⁴⁶ Tulokseni ovat mielestäni vertailtavissa muihin kuviin samantapaisesti kuin sovellan Rossin tekemiä mainoshuomioita tässä tutkielmassa. Johtopäätökseni eivät luultavasti päde muihin kuviin yksi yhteen, vaan tapauskohtaisesti ja osittain.

Mielestäni vastasin tutkimuskysymyksiini ja – tehtävääni, koska pystyin erittelemään heteronormatiivisen ja queerin analyysin tulokset johtopäätöksiksi. Lisäksi koen, että johtopäätökseni pätsivät pääpiirteittäin niihinkin kuviin, jotka jäivät kylläntymisessä pois. Näkökulmani on kirkkoon kuulumattoman, taidekasvatusta opiskelevan feministisen sarjakuvapiirtäjän, mikä värittää lopputulosta. Päätin kuva-analyysini ja johtopäätökseni tarkoituksellisesti toiveikkaisiin, queereihin tulkintoihin, jotta tutkielmani innostaisi etsimään vaihtoehtoja heteronormatiiviselle katsomiselle. Innostuin aiheestani ja tutustuin siihen laajasti. Toivon, että innostukseni välittyy tekstissäni.

⁴⁶ Jatkotutkimuskohteeksi suosittelen Rannan piirrosten julkaisusivun tutkimista kokonaisuutena, mielipidekirjoitukset mukaan lukien. Keskivertolukija ei lue sivulta vain Rannan piirrosta vaan myös lukijoiden tekstit. Mielipidesivu vastaanotetaan kokonaisuutena, jossa kärkäs piirros ja mielipiteet keskustelevat. Mielestäni lehden valitsemat mielipidekirjoitukset kehystävät Rannan piirroksia niin, että seksuaalivähemmistöjen asema paranisi kirkossa.

6. Lähdeluettelo

Aineistokuvat

Pilapiirros 1. *Kirkko & kaupunki* 5/2010, 24

Pilapiirros 2. *Kirkko & kaupunki* 9/2010, 28

Pilapiirros 3. *Kirkko & kaupunki* 28/2010, 16

Pilapiirros 4. *Kirkko & kaupunki* 43/2010, 28

Pilapiirros 5. *Kirkko & kaupunki* 11/2010, 28

Kirjalliset lähteet

Butler, Judith (1990/2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus

Charpentier, Sari (2001) *Sukupuoliuskko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskustelussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 69.

Fairclough, Norman (1997/2002) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino

Hall, Stuart (1999/2002) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino

Puustinen Liina, Ruoho Iiris & Mäkelä Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna, Liisa Puustinen & Iiris Ruoho (toim. 2006) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. 15-44. Helsinki: Gaudeamus

Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus

Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Vastapaino

Vänskä, Annamari (2006) *Vikuroivia vilkaisuja. Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus*. Helsinki: Taidehistorian seura. Taidehistoriallisia tutkimuksia.

Lehtilähteet

Karkulehto, Sanna (2006) Sukupuoli, seksuaalisuus ja queer nykykulttuurissa. *Suomen queer-tutkimuksen seura* 1/2006, 123-131.

Kuosmanen, Paula (2007) Johdanto: Sateenkaariperheet, julkiset tilat ja queer-politiikka Suomessa. *Suomen queer-tutkimuksen seura* 1/2007, 1-21.

Melaanvuori, Noora (2010) Kolme ehdokasta ei rukoile homojen puolesta. *Kirkko & kaupunki* 4/2010, 4-5.

Niemelä, Jussi (2009) Ville Ranta & profeettojen perintö. *Vapaa Ajattelija* 2/2009, 8-17

Rossi, Leena-Maija (2008) Hankalasta asiasta epäpuhtaasti. *Suomen queer-tutkimuksen seura* 1/2008, 42–47.

Sarlin, Tommi (toim.2010) Mäkinen ja Ruokanen arkkipiispan vaaliin. *Kirkko & kaupunki* 7/2010, 5.

Simola, Seppo (2010) Pääkirjoitus. Linjavaali. *Kirkko & Kaupunki* 7/2010, 2.

Nettilähteet

Alajoki, Pirjo (2006) *Mieheys ja naiseus kristillisen ja feministisen mallin mukaan*.

Luentomateriaali Suomen Teologisen Instituutin nettisivuilta, 1.2.2006.

<http://www.sti.fi/luennot/files/PA060201.htm> Luettu 13.3.2012.

ARKKIPIISPAN VAALI: Seitsemän ehdokasta arkkipiispan vaaliin. Suomen evankelisuterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus, 14.12.2009.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/DF69A112D2E1F0E8C225768C004D8438?OpenDocument&lang=FI> Luettu 31.1.2012.

Cartoon, Oxfordin online-sanakirjamääritelmä sanasta *cartoon*.

<http://oxforddictionaries.com/definition/cartoon?q=cartoon> Luettu 2.4.2012.

Ensimmäinen Mooseksen kirja, Vanha testamentti, Raamattu (vuoden 1992 käännös)

<http://www.evl.fi/raamattu/1992/1Moos.2.html#v18> Luettu 13.3.2012.

Evankeliumi. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisuterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Evankeliumi> Luettu 4.4.2012.

Haverinen, Soili (2011): *Feminismit ja teologia*. Luentomateriaali Suomen Teologisen Instituutin nettisivuilta, 3.11.2011 <http://www.sti.fi/luennot/files/SH031111.pdf> Luettu 13.3.2012.

Hintsanen, Päivi: *Värit kristinuskossa* <http://www.coloria.net/kulttuurit/kristinuskko.htm> Luettu 20.2.2012.

Huuska, Maarit (2009) *Lasta ei pidä pakottaa sukupuolinormien mukaiseksi*. Julkaistu aiemmin Vieraskynä, *Helsingin Sanomat*, 16.6.2009. <http://www.transtukipiste.fi/index.php?k=17435> Luettu 4.4.2012.

Ijäs, Johannes (2010) *Vanhoillislestadiolaiset äänestivät rukouksen puolesta*. Kotimaa – lehden nettisivut (kotimaa24.fi), 16.11.2010. <http://www.kotimaa24.fi/uutiset/kotimaa/841-vanhoillislestadiolaiset-aanestivat-rukouksen-puolesta> Luettu 2.2.2012.

Kari Mäkisestä luterilaisen kirkon uusi arkkipiispa. Suomen evankelisuterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus, 11.3.2010.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/18BC7266BF7BD37FC22576E3004506EA?OpenDocument&lang=FI> Luettu 31.12.2012.

Kemppi, Emilia (2010) *Ajankohtaisen kakkosen homoillat*. Yleisradion internetpalvelu Elävä arkisto, 19.10.2010.

http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/ajankohtaisen_kakkosen_homoillat_42605.html#media=42611 Luettu 12.3.2012.

Kirkolliskokous on kirkon eduskunta. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/DF5D9AEE73295D2CC2257089004FC5DD?OpenDocument&lang=FI> Luettu 2.2.2012.

Kirkon asema on määritelty yleisessä lainsäädännössä. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/7E129621C19CEE4FC2256FEA003A3717?OpenDocument&lang=FI> Luettu 9.2.2012.

Kotimaa: Kirkkohallitus ei suostunut palkitsemaan Ville Rantaa. Helsingin Sanomien nettisivut (hs.fi), STT, 23.12.2009.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kotimaa+Kirkkohallitus+ei+suostunut+palkitsemaan+Ville+Rantaa/1135251677630> Luettu 13.3.2012.

Krusifiksi. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Krusifiksi> Luettu 15.3.2012.

Liturgiset värit. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus. http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Liturgiset_v%C3%A4rit Luettu 12.2.2012.

Marja-Sisko Aalto eroaa virastaan. YLE uutiset (yle.fi), STT, 16.3.2010.
http://yle.fi/alueet/etela-karjala/2010/03/marja-sisko_aalto_eroaa_virastaan_1532508.html Luettu 20.2.2012.

Matteuksen evankeliumi, Uusi Testamentti, Raamattu (vuoden 1992 käännös), <http://www.evl.fi/raamattu/1992/Matt.27.html#o143> Luettu 20.2.2012.

Mediakortti 2012. Kirkko ja kaupunki- lehden mediakortti, linkki löytyy sivun alalaidasta. <http://www.kirkkojakaupunki.fi/palaute/mediakortti> Luettu 2.3.2012.

Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous ja kirkon keskushallinto, 2010.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\\$FILE/PARISUHDE.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/$FILE/PARISUHDE.pdf) Luettu 16.3.2012.

Raamattu – kristinuskon pyhä kirja. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/093654FA6DAF5D54C2256FEA003FD6ED?OpenDocument&lang=FI> Luettu 10.2.2012.

Rakkauden kaksoiskäsky. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus. http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Rakkauden_kaksoisk%C3%A4sky Luettu 20.2.2012.

Risti. Aamenesta öylättiin, Suomen evankelisluterilaisen kirkon sanasto, Kirkon tiedotuskeskus. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Risti> Luettu 29.3.2012.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> Luettu 12.3.2012.

Saarinan, Juhani (2010) *Lähes 600 imatralaista erosi seurakunnasta*. Helsingin Sanomien nettisivut (hs.fi), STT, 6.1.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/1135251932118> Luettu 20.2.2012.

Sanasto. Transtukupisteen nettisivujen sanasto <http://www.transtukupiste.fi/index.php?k=17271> Luettu 20.2.2012.

Seurakuntien jäsenistö 2011. Suomen evankelisluterilaisen kirkon keskushallinnon tilasto kirkon jäsenmäärästä vuosista 2011 ja 2010.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3D45B8> Luettu 19.3.2012.

SRK:n Matti Taskila: Naispappi valitsee "eri tien". Keski-Pohjanmaa 24- nettisivut (kp24.fi), 22.1.2012. <http://www.kp24.fi/uutiset/Default.aspx?newsid=294938> Luettu 1.3.2012.

Suomen evankelisluterilainen kirkko. Kirkon tutkimuskeskuksen ja USVA Ry:n toteuttama tietokanta suomalaisista uskonnollisista yhteisöistä.

<http://www.uskonnot.fi/uskonnot/view.php?religionId=39> Luettu 2.4.2012.

Valtio Kirkko purettu kansankirkoksi. Suomen evankelisluterilaisen kirkon nettisivut (evl.fi), Kirkon tiedotuskeskus.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/85BBFB4816F713BEC2256FEA003A7232?OpenDocument&lang=FI> Luettu 9.2.2012.

Ville Ranta: Pilapiirroksen tehtävä on provosoida. YLE uutiset (yle.fi), STT, 20.12.2011.

<http://yle.fi/uutiset/ohjelmat/aamu->

[tv/2011/12/ville_ranta_pilapiirroksen_tehtava_on_provosoida_3117590.html](http://yle.fi/uutiset/ohjelmat/aamutv/2011/12/ville_ranta_pilapiirroksen_tehtava_on_provosoida_3117590.html) Luettu 19.3.2012.

Yli 56 000 eronnut tänä vuonna - Homoillan jälkeen 30 000 eroamista. Eroakirkosta.fi, 20.10.2010.

http://www.eroakirkosta.fi/media/none/tiedote_19_2010.html?year=2010 Luettu 12.3.2012.

ARKKIPIISPAN VAALI: Seitsemän ehdokasta arkkipiispan vaaliin (14.12.2009), Kirkon tiedotuskeskus.

<http://evl.fi/EVUutiset.nsf/Documents/DF69A112D2E1F0E8C225768C004D8438?OpenDocument&lang=FI> ja *Kari*

Mäkisestä luterilaisen kirkon uusi arkkipiispa (11.3.2010), Kirkon tiedotuskeskus.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/18BC7266BF7BD37FC22576E3004506EA?OpenDocument&lang=FI>

7. Kuvaliite

Kuva 3. Matti Karppisen valokuva (*Kirkko ja kaupunki* 4/2010, 5)

Kuva 4. Jussi Vierimaan valokuva (*Kirkko ja kaupunki* 7/2010, 5). Ehdokkaat Ruokanen ja Mäkinen ovat tunnistettavissa Rannan piirroksessa 2.